

Správa o štátnej politike starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí a o poskytnutej štátnej podpore Slovákom žijúcim v zahraničí za rok 2010, aktualizácia výkonu štátnej politiky na rok 2011 a návrh programu štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí na rok 2012

1. Správa o štátnej politike starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí a o poskytnutej štátnej podpore Slovákom žijúcim v zahraničí za rok 2010

Štátna politika Slovenskej republiky vo vzťahu k Slovákom žijúcim v zahraničí vychádza z Ústavy Slovenskej republiky, ktorá zaväzuje štát, aby posilňoval národné povedomie a kultúrnu identitu Slovákov žijúcich v zahraničí, podporoval ich inštitúcie zriadené na dosiahnutie tohto účelu a vzťahy s materskou krajinou. Ustanovenia, že príbuzenský štát sa stará o svoje príbuzenské menšiny v zahraničí a posilňuje svoje putá s nimi, zahrnuli do svojich ústav viaceré štáty.

Podľa Európskej komisie pre demokraciu prostredníctvom práva (Benátska komisia) preferenčné zaobchádzanie sa môže poskytovať v oblasti vzdelávania a kultúry, pokiaľ sleduje legitímny cieľ posilňovania kultúrnych väzieb úmerných tomuto cieľu. Podobne Výbor pre migráciu, utečencov a demografiu Rady Európy zdôraznil potrebu systematickej politiky vo vzťahu medzi Európanmi v zahraničí a krajinou ich pôvodu. Európska únia na Summite európskych diaspór túto problematiku špecifikovala odporúčaním zamerať pozornosť na význam diaspór Európy, na úlohu, ktorú môžu zohrať pri formulovaní politik EÚ a podnietiť proces, ktorého výsledkom bude vytvorenie pevnejšej väzby medzi EÚ a jej diaspórami.

Zákon č. 474/2005 Z. z. o Slovákoch žijúcich v zahraničí a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon“) ustanovuje, že východiská a zásady štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí určuje vláda Slovenskej republiky. V tomto zmysle všetky doterajšie vlády od vzniku suverénnej a samostatnej Slovenskej republiky venovali tejto problematike pozornosť.

Programové vyhlásenie súčasnej vlády to formuluje nasledovne: „*Občania Slovenskej republiky, ktorí sa ocitnú v zahraničí v núdzi, majú právo požiadať svoju vlasť o pomoc. Vláda SR sa postará, aby pomoc občanom Slovenskej republiky na ochranu ich záujmov a práv bola kvalitná, kvalifikovaná, rýchla, efektívna a dostupná. V krajinách, kde neexistuje zastúpenie Slovenskej republiky, sa dohodne na zastupovaní našich občanov s našimi najbližšími partnermi. Zlepší služby slovenským občanom dlhodobo pracujúcim alebo študujúcim v zahraničí, predovšetkým zrýchlením a zjednodušením matričných a iných administratívnych úkonov. Vláda SR si praje, aby občania mohli byť na svoju vlasť v zahraničí hrdí. Vytvorí funkčný mechanizmus koordinovanej globálnej prezentácie Slovenska. Do procesu tvorby prezentačnej identity Slovenska prizve širšiu expertnú komunitu a bude spolupracovať s akademickým i podnikateľským sektorom. Bude posilňovať rozvoj krajských komunít v zahraničí a dbať o zachovanie a rozvoj ich kultúrnej identity a spätosti so Slovenskom.*“

1.1. Výkon štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí v roku 2010 zabezpečovaný orgánmi a inštitúciami SR

Prezident SR Ivan Gašparovič nepretržite vo svojej ústavnej pozícii venuje pozornosť rozvíjaniu kontaktov so slovenskou krajskou komunitou vo svete a upevňovaniu povedomia a národno-kultúrnej identity príslušníkov slovenského národa doma i v zahraničí.

Výbory a plénum Národnej rady SR sa v roku 2010 zaoberali na svojich zasadnutiach predmetnou Správou o štátnej politike starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí a o poskytnutej štátnej podpore Slovákom žijúcim v zahraničí za rok 2009 spolu s návrhom programu štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí na rok 2011 a vzali ju na vedomie uznesením č. 154/2010.

Vláda Slovenskej republiky, ako aj rezorty, ktoré majú v kompetencii problematiku Slovákov žijúcich v zahraničí, svoju činnosť v roku 2010 zamerali na vytváranie podmienok na podporu slovenských menšín a komunít v zahraničí, orientovanú do oblastí stanovených koncepciou. Popri priebežne riešených úlohách dominovali viaceré konkrétne kroky, ktoré smerovali k zachovaniu slovenských spoločenstiev, ich revitalizácii, rozvoju ich národnostného života a k prehĺbeniu vzájomnej súčinnosti krajanov so Slovenskom.

V zmysle kompetenčného zákona sa na výkone štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí podieľali jednotlivé ministerstvá a nimi zriadené organizácie a inštitúcie. V záujme zachovania a rozvoja slovenských menšín a komunít vo svete sa výkon štátnej politiky starostlivosti Slovenskej republiky o Slovákov žijúcich v zahraničí v roku 2010 uskutočňoval na základe prijatej koncepcie, ktorá definuje úlohy pre relevantné orgány a inštitúcie v jednotlivých oblastiach do roku 2015.

Problematika Slovákov žijúcich v zahraničí je súčasťou zahraničnej politiky Slovenska v činnosti **Ministerstva zahraničných vecí SR** (ďalej len „MZV SR“). MZV SR prostredníctvom zastupiteľských úradov systematicky monitorovalo postavenie slovenských menšín a komunít v zahraničí. Slovenská republika požaduje od krajín, v ktorých žijú krajanovia, plnenie prijatých záväzkov v súlade s medzinárodnoprávnymi dokumentmi a záväzkami krajín v oblasti ochrany práv národnostných menšín a ochrany ľudských práv. V záujme posilnenia spolupatričnosti, jednoty a upevňovania väzieb krajanov so Slovenskom ministerstvo zaraďovalo stretnutia s predstaviteľmi slovenských menšín a komunít vo svete do programu oficiálnych návštev ústavných činiteľov Slovenskej republiky.

V legislatívnej oblasti sa MZV SR v spolupráci s **Ministerstvom kultúry SR** (ďalej len „MK SR“) a Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR (ďalej len „MŠVVŠ SR“) sústredilo na prípravu bilaterálnych dohôd a programov spolupráce v oblasti vzdelávania, školstva, kultúry, vedy a športu.

MK SR uskutočňovalo metodickú pomoc zameranú na zachovanie a zveľaďovanie kultúry a kultúrnych tradícií krajanov, ako aj záchranu ich duchovného kultúrneho dedičstva a spolupracovalo pri organizovaní špecializovaných kurzov na Slovensku, ako aj v prostredí slovenských menšín a komunít vo svete.

S cieľom zachovania a rozvíjania slovenského jazyka v krajaňských komunitách, ako aj podpory rozširovania počtu slovenskej inteligencie v zahraničí **MŠVVŠ SR** v roku 2010 pokračovalo vo všetkých pravidelne organizovaných podujatiach a v rámci svojich možností plnilo priebežné úlohy vyplývajúce ministerstvu z Koncepcie štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí do roku 2015.

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR (ďalej len „MPSVR SR“) v zmysle príslušných zákonov SR priebežne uľahčovalo a podporovalo návrat Slovákov žijúcich v zahraničí do vlasti a vytváralo nástroje pre tých, ktorí majú záujem vrátiť sa späť na Slovensko. Zároveň im pomáhalo v spätnej reintegrácii do materskej spoločnosti a na trh práce tak, aby prispeli k zvyšovaniu zamestnanosti a hospodárskemu rastu Slovenskej republiky.

Efektívnejšia realizácia starostlivosti o krajanov vo svete predpokladá ďalšie prehľbovanie inštitucionálnej spolupráce zo strany Slovenskej republiky, ako aj súčinnosti so

Slovákmi žijúcimi v zahraničí na konkrétnych programoch a projektoch. V oblasti vzájomnej komunikácie a spolupráce sa okrem už uvedených úloh dostávajú do popredia kroky zamerané na využitie ekonomického potenciálu krajanov a využitie pomoci Slovákov žijúcich v zahraničí slovenským spoločnostiam pri ich prieniku na trhy príslušných krajín (v súčinnosti s obchodno-ekonomickými oddeleniami, obchodnými komorami a profesijnými združeniami).

Obchodno-ekonomické oddelenia zastupiteľských úradov SR v zahraničí (ďalej len „**OBEO**“), ktoré do 31. decembra 2010 patrili do riadiacej pôsobnosti Ministerstva hospodárstva SR (ďalej len „**MH SR**“), pôsobili okrem iného aj ako kontaktné miesta pre poskytovanie pomoci Slovákom žijúcim v zahraničí v oblasti podpory podnikania, obchodu a cestovného ruchu vo vzťahu k Slovenskej republike. Na vybrané spoločenské podujatia organizované OBEO pozývalo predstaviteľov krajanských komunit a v prípade záujmu krajanských organizácií poskytovalo informácie a kontakty o slovenských firmách pôsobiacich v danom teritóriu. Zástupcovia Slovenskej agentúry pre rozvoj investícií a obchodu (ďalej len „**SARIO**“) a Slovenskej agentúry pre cestovný ruch (ďalej len „**SACR**“) sa priebežne zúčastňovali vybraných prezentácií SR ako turistickej destinácie a krajiny vhodnej na obchodovanie a investovanie, ktoré sú organizované alebo odporúčané spolkami Slovákov v zahraničí.

Ministerstvo vnútra SR (ďalej len „**MV SR**“) má so sférou pôsobnosti Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí (ďalej len „**ÚSŽZ**“) početné prierezové roviny činností, týkajúcich sa politiky SR vo vzťahu k Slovákom žijúcim v zahraničí. MV SR vypracovalo novú Koncepciu migračnej politiky SR na obdobie rokov 2012 – 2015, ktorá sa priamo, ale hlavne sprostredkované týka aj Slovákov žijúcich v zahraničí, ktorí sa potenciálne môžu ocitnúť v pozícii utečenca z krízových oblastí a podobne.

Väzbu na realizáciu štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí vykazuje aj koncepcia cezhraničnej spolupráce, ktorej právny rámec vytvorilo MV SR a je jej gestorom a koordinátorom. Spolupráca sa uskutočňuje na základe platných medzinárodných zmlúv a dohôd so všetkými susediacimi krajinami. Jej plnenie zabezpečujú medzivládne a medzirezortné komisie, v ktorých sú aj zástupcovia regionálnych samospráv, patriacich k danému cezhraničnému regiónu. Prostredníctvom komisií tak MV SR realizovalo v r. 2010 plnenie úloh, ktoré vyjadrujú autentické potreby a problémy regionálnych samospráv, občanov regiónov vrátane Slovákov žijúcich na území susedných štátov. Spolu s ÚSŽZ sa podieľalo na riešení tých problémov, ktoré súviseli s potrebami našich krajanov v prihraničných regiónoch. Išlo hlavne o otázky kultúry, vzdelávania, partnerských vzťahov, budovania komunikácií, spoločné sociálne otázky, problémy národnostných menšín na oboch stranách hraníc a pod.

V pravidelnom dialógu so Slovákmi žijúcimi v zahraničí vo všetkých oblastiach stanovených koncepciou v roku 2010 pokračovala aj **Matica slovenská**. Z hľadiska jej špecifik naďalej organizovala zbierky kníh a časopisov pre potreby krajanov. Pôsobila v oblasti záchrany a zhodnocovania ich hmotného a duchovného kultúrneho dedičstva. V značnej miere orientovala svoje aktivity na mladú generáciu, národnostné školstvo a pomoc pri osvojovaní si materinského jazyka.

Aktívna starostlivosť **rímskokatolíckej, gréckokatolíckej a evanjelickej cirkvi** o Slovákov žijúcich v zahraničí odráža skutočnosť, že kresťanstvo je historicky súčasťou národnej identity Slovákov. V katolíckej cirkvi v rámci Konferencie biskupov Slovenska pôsobí Rada pre Slovákov v zahraničí a Rada pre migrantov, utečencov a pútnikov. Slovenské katolícke misie pôsobia v 13 štátoch sveta. Slovenská evanjelická cirkev a. v. má svoje zbory v 7 štátoch a Slovenská gréckokatolícka cirkev v 3 štátoch. V kontexte celkovej starostlivosti

o zahraničných Slovákov zo strán uvedených cirkví chceme zdôrazniť, že popri pastoračných činnostiach vyvíjajú misie a zbory aj početné spoločenské a kultúrne aktivity vrátane výchovnovzdelávacích činností zameraných hlavne na jazykovú identitu Slovákov.

1.2. Výkon štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí v roku 2010 zabezpečovaný Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí

ÚSŽZ zabezpečuje proces tvorby a výkonu štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí. Je rozpočtovou organizáciou, ktorá bola zriadená podľa zákona.

Legislatívna oblasť

ÚSŽZ v roku 2010 vypracoval odborné pripomienky k pripravovanej koncepcii migračnej politiky Slovenskej republiky na obdobie rokov 2011 – 2015. ÚSŽZ sa svojimi pripomienkami rovnako podieľal na legislatívnom procese k návrhu zákona o kontrole hraníc a pobyte cudzincov a o zmene a doplnení zákona NR SR č. 145/1995 Z. z. o správnych poplatkoch v znení neskorších predpisov.

Kultúrno-spoločenská oblasť

V roku 2010 ÚSŽZ organizoval viaceré kultúrne podujatia a prehliadky. Zabezpečil účasť krajského divadelného súboru zo Srbska na 43. ročníku *Palárikovej Rakovej*, dvoch slovenských spisovateľov na 10. ročníku *Martinskej literárnej jari*. Na 45. ročníku *Folklórnych slávností pod Poľanou v Detve* v programe *Krajská nedeľa* účinkovali súbory z 11 štátov, na 14. ročníku *Južnoslovenských detských a mládežníckych folklórnych slávnostiach v Dulovciach* vystúpili tri krajské súbory. Na 18. ročníku celoslovenskej súťaže v písaní slohových prác *Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko* súťažili deti krajanov z Chorvátska, Maďarska, Nemecka, Rumunska, Srbska a z Ukrajiny. Výstava *Noviny a časopisy Slovákov v západnej Európe* bola inštalovaná v Trnave a v Slovenskej národnej knižnici v Martine, kde bola aj výstava knižných publikácií Slovákov žijúcich v západnej Európe.

Výchovno-vzdelávacia oblasť

Komisia pre školstvo a vzdelávanie pri ÚSŽZ je poradným orgánom predsedu ÚSŽZ pre tvorbu a realizáciu štátnej politiky týkajúcej sa vzťahov Slovenskej republiky a Slovákov žijúcich v zahraničí a štátnej podpory Slovákov žijúcich v zahraničí v oblasti slovenského národnostného školstva a vzdelávania krajanov. Jej členmi sú zástupcovia rezortu školstva, ako aj pedagógovia z radov krajanov. Členovia komisie rokovali o témach týkajúcich sa škôl v prírode; letných pobytoch študentov stredných škôl na Slovensku; súťažných podujatí v oblasti literatúry, ľudovomeleckej činnosti a slovenských reálií; spolupráce slovenských pedagógov zo zahraničia pri tvorbe učebníc v SR; kontinuálneho vzdelávania učiteľov pôsobiach na školách s vyučovacím jazykom slovenským v zahraničí a vyznamenaní pre zaslúžilých učiteľov škôl s vyučovacím jazykom slovenským v zahraničí a o návrhu rozpisu štipendií vlády SR pre Slovákov žijúcich v zahraničí na akademický rok 2011/2012.

Mediálna a informačná oblasť

Informačné a masmediálne aktivity mali v roku 2010 patriť ku kľúčovým prejavom ÚSŽZ tak smerom ku krajským komunitám, ako aj v prezentácii spätnej väzby spoločenského života a kultúrno-duchovnej činnosti krajských spolkov a inštitúcií v printových, elektronických a internetových médiách na Slovensku.

Vo výhľadovom pláne na rok 2010, aj v nadväznosti na potenciálne vytvorenie **Mediálnej komisie pri ÚSŽZ**, odporúčanej úradom z konca roku 2009, vychádzal ÚSŽZ

z premisy, že iba vzájomne sa prelínajúca súčinnosť v komunikácii s krajanmi môže mať efektívny účinok na harmonizáciu krajanského povedomia a detailnejšiu informovanosť o aktivitách jednotlivých komunít naprieč krajanským svetom. Úsporné opatrenia a nedostatok finančných prostriedkov v čase krízy však obmedzili zámery v mediálnej oblasti.

ÚSZZ v roku 2010 zastavil vydávanie prezentačno-informačného časopisu so štvrtročnou periodicitou Slovenské zahraničie. Pre nedostatok finančných prostriedkov sa v roku 2010 po predchádzajúcich siedmich ročníkoch neuskutočnila ani Letná škola žurnalistiky, ktorá v spolupráci s Katedrou žurnalistiky Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave prinášala pozitíva pre mladých novinárov z krajanských médií. Ťažisko mediálnej politiky ÚSZZ zostalo na oficiálnej úradnej webovej stránke, ktorá sa pre krajanov stala platformou informácií a médiom pre organizačné usmernenia zo strany ÚSZZ.

ÚSZZ spravoval v roku 2010 svoj knižničný fond v príručnej knižnici. Odbornú literatúru i beletristické tituly do nej získaval v spolupráci s krajanskými spolkami a knižnicami v zahraničí, rovnako obsahuje aj knižné vydania Slovákov žijúcich v zahraničí, tituly krajanskej periodickej i neperiodickej tlače, ako aj záznamy krajanských podujatí na DVD a CD. ÚSZZ v roku 2010 rozvíjal kontakty s jednotlivými krajanskými knižnicami, na Slovensku najmä so Slovenskou národnou knižnicou a Univerzitnou knižnicou v Bratislave. V príručnej knižnici ÚSZZ bol v roku 2010 zaznamenaný prírastok 162 kníh. Knižničný fond predstavoval ku koncu roka 2010 celkovo 4 253 jednotiek, z toho 3 527 kníh. V evidencii periodík bolo zaznamenaných 51 titulov krajanských novín a časopisov z 20 krajín.

Vzájomná komunikácia a spolupráca

ÚSZZ v rámci komunikácie s krajanmi akcentoval zabezpečovanie flexibilného toku informácií medzi Slovenskou republikou a slovenskými komunitami vo svete. Tieto aktivity boli podporené osobnými stretnutiami pracovníkov ÚSZZ s predstaviteľmi krajanských komunít tak počas zahraničných pracovných ciest, ako aj prostredníctvom návštev krajanov na pôde ÚSZZ, resp. počas kultúrnych, vzdelávacích, spoločenských a iných podujatí na Slovensku a v zahraničí.

ÚSZZ sa v roku 2010 zaoberal riešením problémov slovenských menšín a komunít vo viacerých krajinách. V rámci riešenia postavenia časti slovenskej menšiny v Maďarsku bolo dôležitým aktom polozenie základného kameňa nového Slovenského domu v Mlynkoch (21. apríla), čím sa začala plniť dohoda medzi Maďarskom a SR o realizácii projektu, na ktorom rovnakým finančným podielom participujú vlády oboch krajín. ÚSZZ sa venoval problematike krajanského života v Poľsku, keď mapoval investičné aktivity krajanov s podporou dotačného systému ÚSZZ. Konkrétnym prejavom v tejto oblasti je realizácia výstavby Centra slovenskej kultúry v Novej Belej, ktorého výstavbu finančne podporil zo svojho dotačného systému ÚSZZ.

ÚSZZ v súčinnosti so ZÚ SR v Kyjeve a generálnym konzulátom SR v Užhorode sledoval priebeh rekonštrukcie 21. školy s vyučovacím jazykom slovenským v Užhorode, na ktorú boli od roku 2008 uvoľnené finančné prostriedky z rozpočtu ÚSZZ. V roku 2010 prišlo k omeškaniu rekonštrukčných prác počas jesenného obdobia z dôvodu konania miestnych volieb a vytvárania mestských štruktúr v Užhorode. Napriek tomu je reálne, aby 1. septembra 2011 v 21. škole v Užhorode slávnostne otvorili nový školský rok. K významným aktivitám v oblasti investičných projektov v súčinnosti s krajanskými organizáciami patrilo aj rozpracovanie budovania Múzea Slovákov v Chorvátskej republike v Našiciach, ÚSZZ priebežne v roku 2010 komunikoval aj so ZÚ SR v Srbsku a s Gymnázium Jána Kollára, ktoré realizovalo účelovú dotáciu SR na rekonštrukciu budovy gymnázia.

Kľúčovou udalosťou v rámci spolupráce ÚŠZZ a slovenského zahraničia bola **Stála konferencia Slovenská republika a Slováci žijúci v zahraničí**, ktorá sa konala v Bratislave v dňoch 29. 11. – 1. 12. 2010 za účasti 92 zástupcov krajských komunít z 22 krajín.

K efektívnym spôsobom komunikácie s krajanmi patrili návštevy predstaviteľov krajských spolkov či jednotlivcov na ÚŠZZ. Vedenie úradu prijalo predstaviteľov krajského života z viac ako 20 krajín. Najčastejšie nadošovanou problematikou bola oblasť dotačného systému ÚŠZZ a jeho využitia pre aktivity súvisiace s posilnením národnej identity Slovákov žijúcich v zahraničí, ako aj otázky súvisiace so štátnym občianstvom SR, vzdelávaním v nadväznosti na možnosti získania štipendií v SR a pod. ÚŠZZ v roku 2010 v zmysle platnej dohody spolupracoval aj so Svetovým združením Slovákov v zahraničí.

Náboženský život

ÚŠZZ venoval pozornosť priamej spolupráci so slovenskými katolíckymi misiami a so zbormi evanjelickej cirkvi pôsobiacimi medzi Slovákami žijúcimi v zahraničí a ich podpore formou dotácií. Uvedené subjekty kresťanských cirkví pôsobia popri svojich pastoračných aktivitách, aj spoločensky, kultúrne, pričom zabezpečujú aj výchovno-vzdelávacie aktivity, napr. jazykové vzdelávanie, rôzne mimoškolské činnosti a pod.

Migrácia

V referenčnom roku 2010 ÚŠZZ v spolupráci so Štatistickým úradom SR (ďalej len „ŠÚ SR“), ale aj s Úradom práce SR a MZV SR monitoroval dostupné ukazovatele migrácie Slovákov a evidoval novovznikajúce krajské záujmové spolky, respektíve združenia v cudzine, ktoré prejavili záujem o spoluprácu.

Výsledky boli priebežne využívané v aktualizácii postupov k novým trendom, novým subjektom a partnerom na prípadnú ďalšiu spoluprácu. Taktiež boli nové informácie a zmeny zapracované do situačných správ a požadovaných expertíznych podkladov, odborných stanovísk pre potreby členov vlády, rezortov, kancelárie prezidenta, NR SR a podobne.

Vydávanie osvedčení

Súčasťou starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí je aj vydávanie osvedčení v súlade s § 7 až § 9 zákona. Osvedčenia, ktoré vydáva ÚŠZZ, slúžia na účely uplatnenia si práv alebo výhod ustanovených osobitnými zákonmi v Slovenskej republike. ÚŠZZ vydáva osvedčenia na základe písomnej žiadosti tým osobám, ktoré preukážu slovenskú národnosť, národné povedomie a bezúhonnosť. Takéto osoby pritom nesmú vykonávať činnosť poškodzujúcu záujmy Slovenskej republiky.

Osobitné zákony priznávajú držiteľom osvedčenia viaceré práva a výhody. Podľa zákona o pobyte cudzincov nemusia držitelia osvedčenia žiadať o povolenie na prechodný pobyt na Slovensku¹. Rovnako, v zmysle zákona o službách zamestnanosti, držitelia osvedčenia nepotrebujú žiadať o pracovné povolenie², v zmysle zákona o sociálnej pomoci³ takýmto osobám patria peňažné príspevky za kompenzáciu, opatrovanie a poskytujú sa im sociálne služby, v zmysle zákona o hmotnej núdzi⁴ nárok na pomoc v hmotnej núdzi, držitelia osvedčenia môžu byť rovnako prijímateľmi sociálnych služieb v zmysle zákona o sociálnych

¹ Pozri § 17 ods. 2 zákona č. 48/2002 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

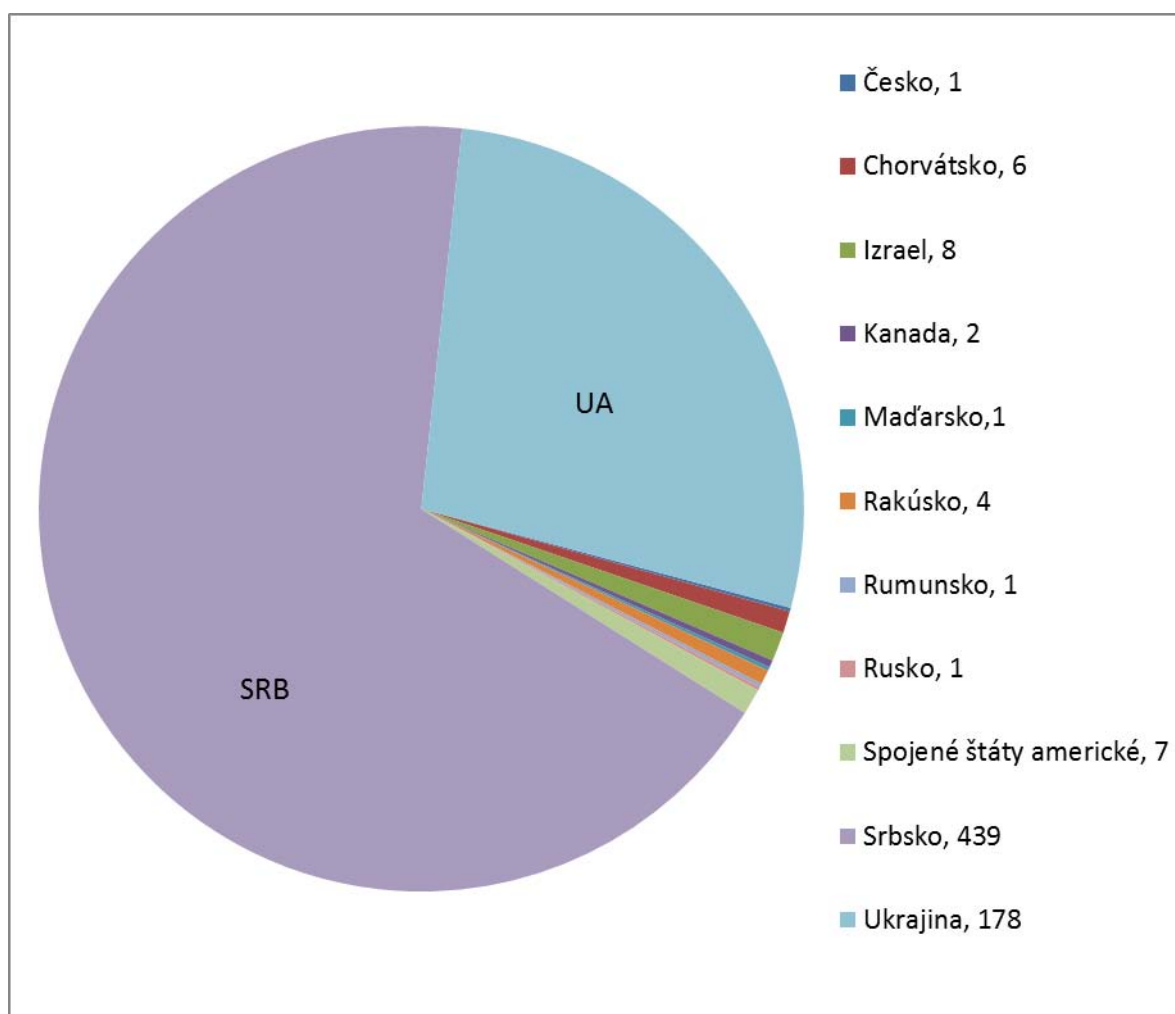
² Pozri § 22 ods. 7 písm. e) zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov

³ Pozri § 4b ods. 2 písm. e) zákona č. 195/1998 Z. z. o sociálnej pomoci v znení neskorších predpisov.

⁴ Pozri § 3 zákona č. 599/2003 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

službách⁵ a v zmysle školského zákona⁶ majú držitelia osvedčenia nárok na výchovu, vzdelávanie, ubytovanie a stravovanie za tých istých podmienok ako občania Slovenska. Osvedčenia sú zároveň príležitosťou ako nadobudnúť prechodný pobyt na Slovensku a zároveň „bránou“ k skoršiemu nadobudnutiu štátneho občianstva, keďže zákon o štátnom občianstve Slovenskej republiky⁷ umožňuje držiteľovi osvedčenia, ktorý má na Slovensku nepretržitý prechodný pobyt najmenej tri roky namiesto štandardných osem rokov trvalého pobytu bezprostredne predchádzajúcich podaniu žiadosti o štátne občianstvo, nadobudnúť slovenské štátne občianstvo.

Celkový počet krajín, z ktorých pochádzajú žiadatelia o osvedčenie, je 33. V roku 2010 bolo na ÚSZZ podaných 763 žiadostí, pričom úrad vyhotovil 648 osvedčení od žiadateľov pochádzajúcich z 11 štátov. Celkový počet vyhotovených osvedčení za jednotlivé krajiny v roku 2010 môžeme vidieť v nasledujúcom grafe:

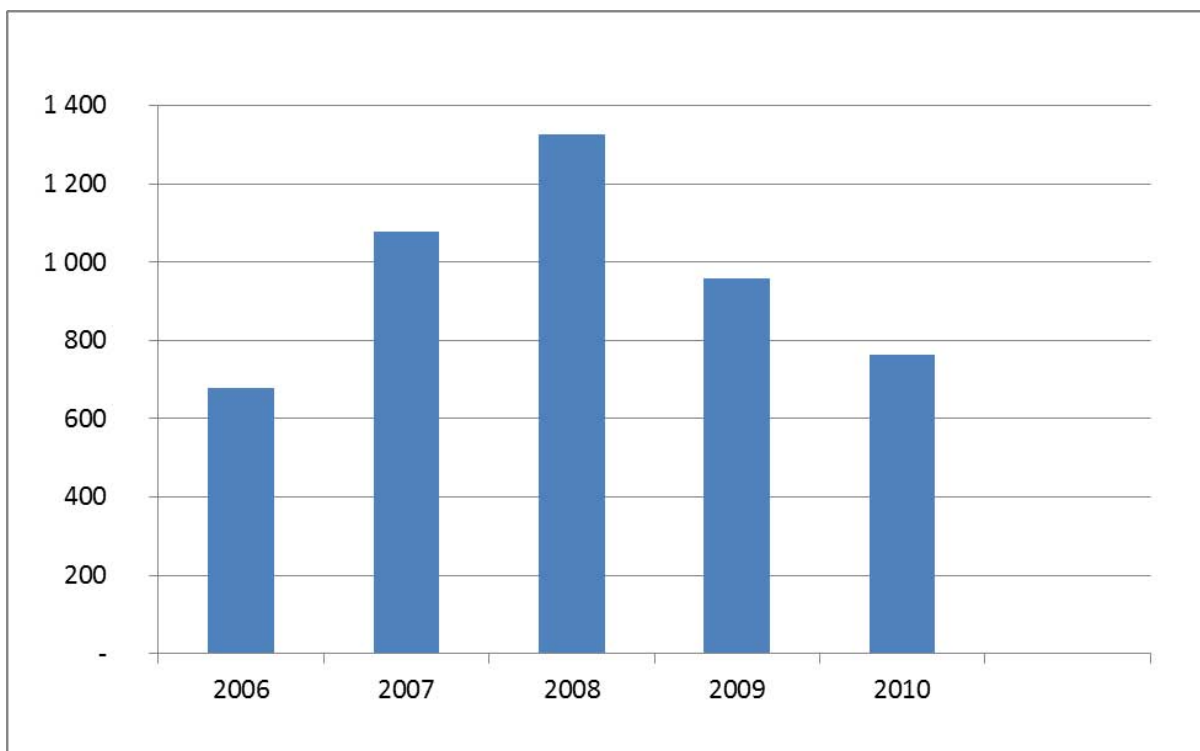

⁵ Pozri §3 ods. 2 písm. l) zákona č. 448/2008 Z. z. o o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov v znení zákona č. 317/2009 Z. z.

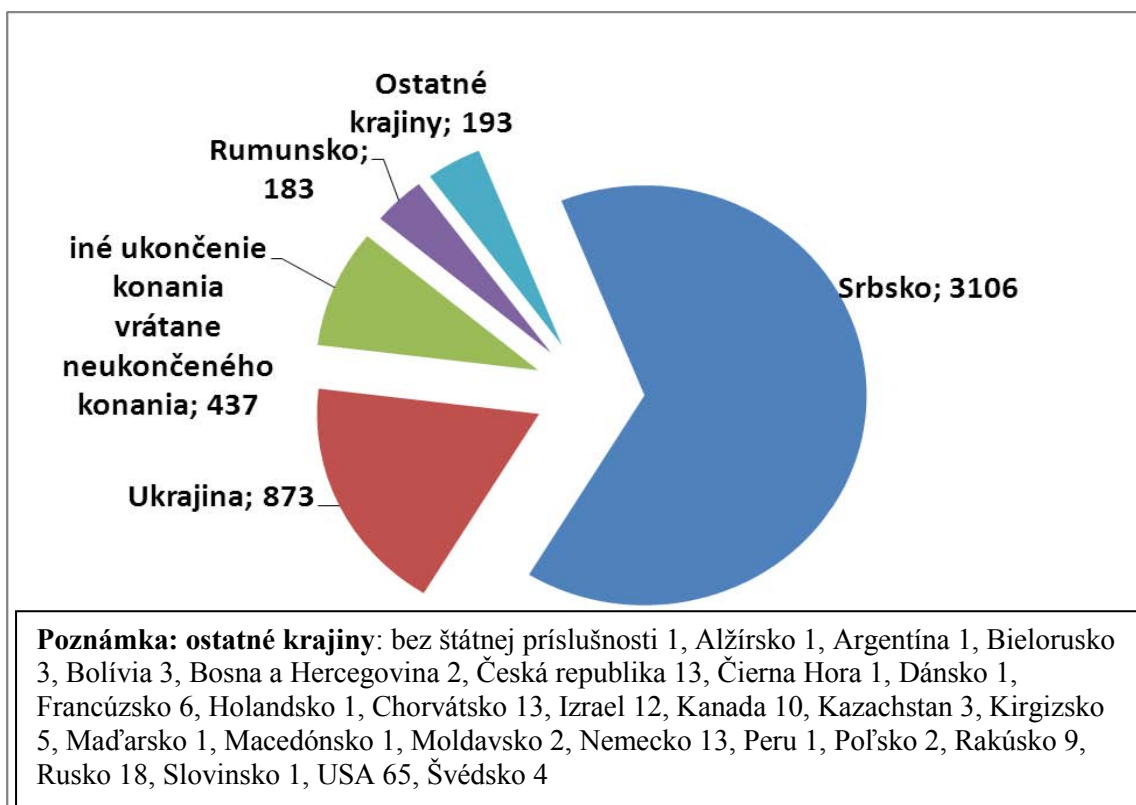
⁶ Pozri §146 ods. 2 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

⁷ Pozri §7 ods. 3 zákona č. 40/1993 Z. z. o štátnom občianstve Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov.

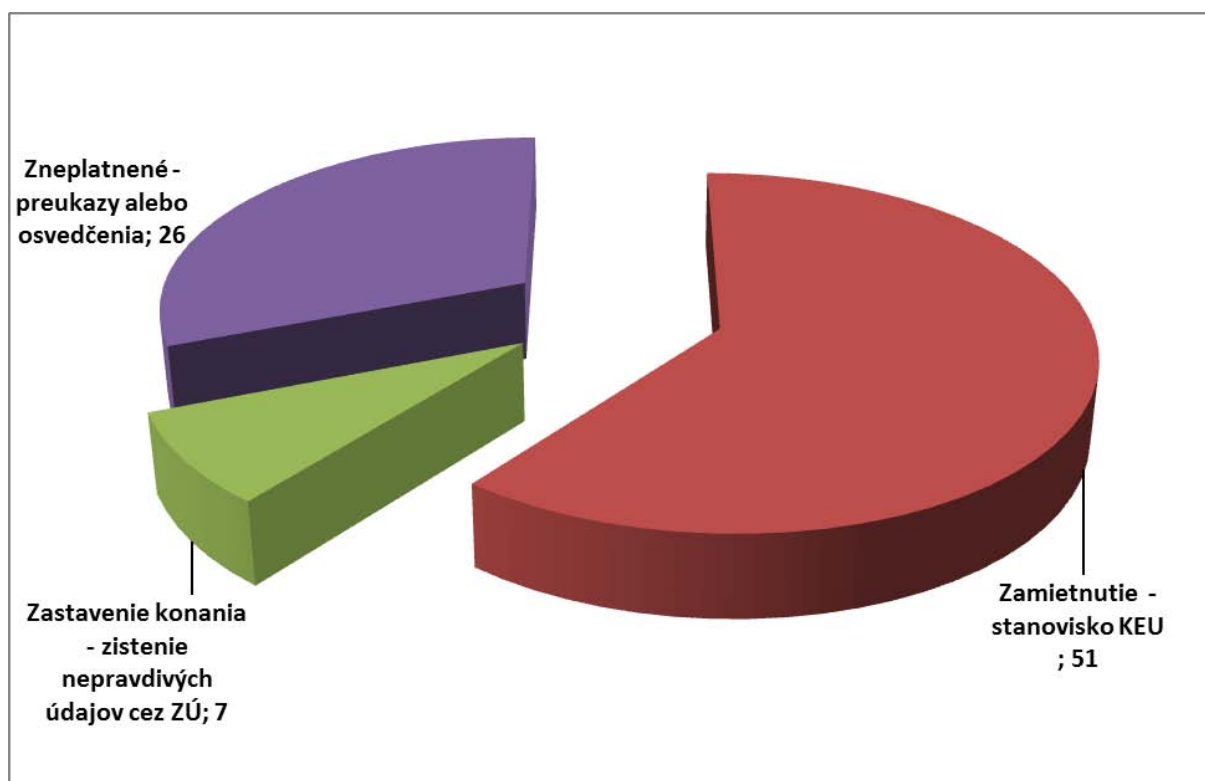
Počet žiadostí má klesajúcu tendenciu v porovnaní s predchádzajúcimi rokmi, ako môžeme vidieť v nasledujúcom grafe:

V roku 2010 bol záujem Slovákov žijúcich v zahraničí o vydanie osvedčení teritoriálne veľmi nevyvážený, pričom jednoznačne prevažujú krajanovia z okolitých krajín mimo Schengenského priestoru, t. j. zo Srbska (57,53 %) a Ukrajiny (23,32 %). Potvrďuje to nasledujúci graf zobrazujúci počet všetkých vyhotovených osvedčení od vzniku ÚSŽZ:

Výhoda nadobudnúť prechodný pobyt a následne aj štátne občianstvo neraz láka aj príslušníkov iných štátov, ktorí nemajú slovenský pôvod, aby sa pokúšali získať osvedčenie Slováka žijúceho v zahraničí, a to aj za cenu pozmeňovania či falšovania úradných dokladov, ktorými preukazujú slovenskú národnosť či národné povedomie. Štatistický prehľad ukazuje, že až v 84 prípadoch, čo predstavuje 1,9 % všetkých žiadostí podaných na ÚSŽZ (4 385 žiadostí) od jeho vzniku 1. 1. 2006 do 31. 12. 2010, tvoria žiadosti obsahujúce doklady, ktoré možno považovať za „závadné“ alebo prípady, keď bolo na základe zistenia potrebné ÚSŽZ vydaný doklad zneplatniť, ako môžeme vidieť v nasledujúcom grafe:

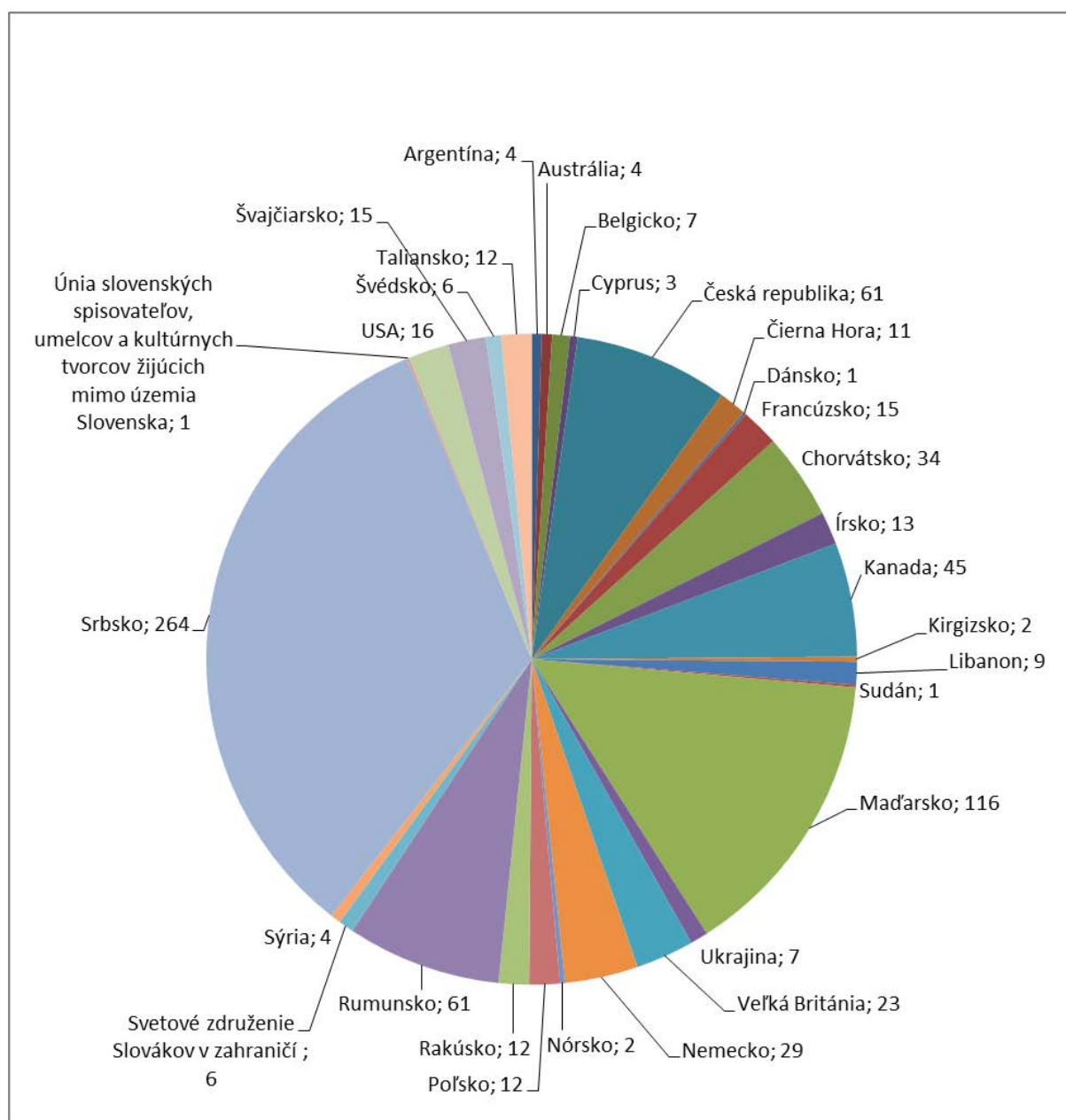
Pritom v roku 2010 ÚSŽZ zaznamenal 20 takýchto prípadov. S cieľom, aby sa na územie Slovenska nedostávali cudzinci, ktorí nie sú Slovákmi žijúcimi v zahraničí, ako ani tí, ktorí sa podieľajú na páchaní trestnej činnosti či poškodzovaní záujmov Slovenskej republiky, ÚSŽZ v roku 2010 systematicky a úzko spolupracoval s Kriministickým a expertíznym ústavom Policajného zboru (ďalej len „KEÚ“) a Úradom hraničnej a cudzineckej polície MV SR (ďalej len „ÚHCP“).

Dotácie

Významnou súčasťou starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí je aj rozhodovanie o poskytnutí dotácie v súlade s § 4 ods. 6 písm. i) v spojení s § 5 a § 6 zákona. Podľa bodu B.4 uznesenia vlády SR č. 625 zo 17. septembra 2008 ku Koncepcii štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí do roku 2015 vláda SR schválila na rok 2010 v rozpočtovej kapitole Úradu vlády SR (rozpočtová podkapitola – ÚSŽZ) finančné prostriedky **v celkovej výške 1 437 237 EUR** vrátane finančných prostriedkov vo výške 99 581,79 EUR určených na realizáciu Dohody medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Maďarskej republiky o vzájomnej podpore národnostných menšín v oblasti vzdelávania a kultúry v zmysle uznesenia vlády SR č. 487 z 26. mája 2004.

Okrem uvedenej finančnej podpory vláda SR pre Slovákov žijúcich v zahraničí povolila ďalšie rozpočtové prostriedky ako v prípade finančných prostriedkov vo výške **223 707 EUR určených na projekt s názvom Spomienka na Martina Jonáša v Srbsku** v zmysle uznesenia vlády SR č. 312 z 12. mája 2010. Osobitnou formou pomoci sú finančné prostriedky, ktoré sa poskytujú Slovákom žijúcim v zahraničí prostredníctvom účtu ÚSZZ z rozpočtovej kapitoly iného ministerstva. V roku 2010 tomu bolo tak na podporu pri dofinancovaní **rekonštrukcie budovy školy** s vyučovacím jazykom slovenským a ukrajinským a Slovenského kultúrneho centra v **Užhorode v celkovej výške 218 000 EUR**.

ÚSZZ v roku 2010 prijal 796 žiadostí o dotácie v celkovej výške 3 705 407,20 EUR. Žiadosti rozdelené podľa jednotlivých krajín môžeme vidieť v nasledujúcom grafe:

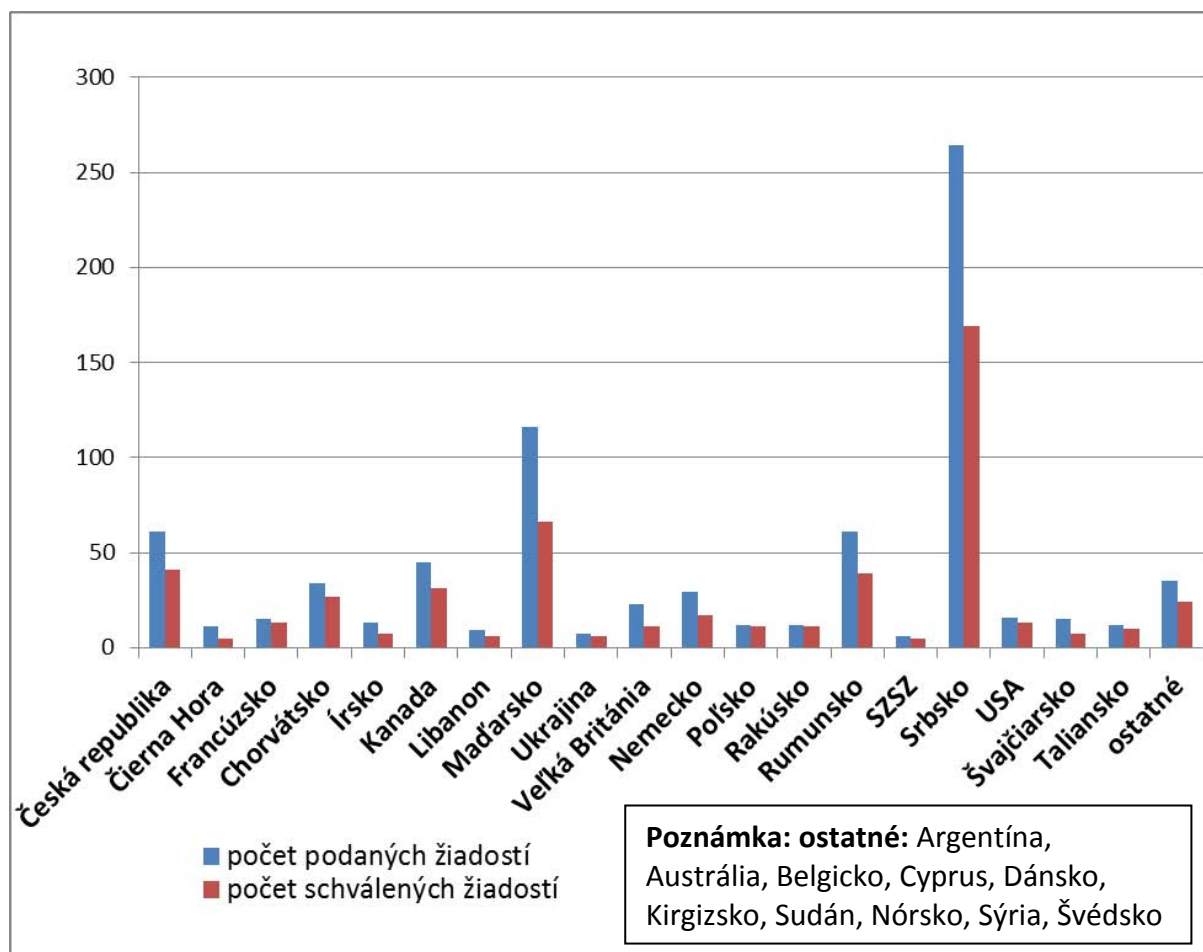

Žiadosti o poskytnutie dotácií v roku 2010 posudzovala medzirezortná dotačná komisia ÚSZZ – Komisia pre schvaľovanie projektov na pomoc krajaným spolkom a

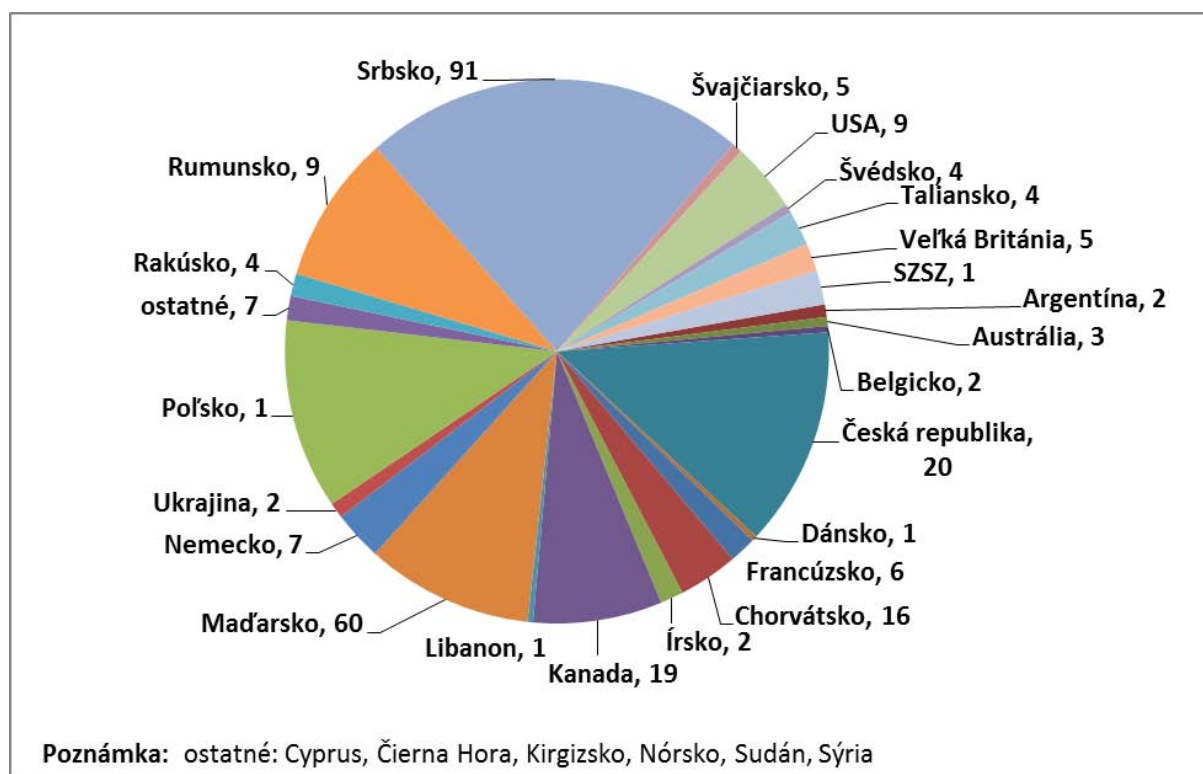
organizáciám v zahraničí, ktorá odvodzovala svoje postavenie ešte z uznesenia vlády SR č. 438 zo dňa 24. apríla 2002 (bod B.4). Štatút komisie však neupravoval podrobnejšie pravidlá udeľovania dotácií ani hodnotiace kritériá, podľa ktorých sa žiadosti o dotácie a súvisiace projekty posudzovali, resp. podľa ktorých by bolo možné objektívne a transparentne rozhodnúť.

Následná finančná kontrola Úradu vlády SR už v roku 2009 konštatovala (**správa č. 3/2009**), že v prípade všetkých dotácií v objeme 1 327 756,75 EUR (40 000 000,- Sk) nebolo vôbec možné zistiť ich efektívnosť, a to vďaka neexistencii pravidiel a príslušných postupov pre udeľovanie dotácií. Interný audit Úradu vlády SR (správa č. 4/2010) zase konštatoval, že dotačné zmluvy sú chybné vypracované, keďže zaväzujú prijímateľov dotácie povinnosťami, ktoré nie je možné vzhľadom na medzinárodný prvok v týchto zmluvách vymôcť, čím bývalé vedenie ÚŠZZ výrazne oslabilo vymáhateľnosť štátnych peňazí v prípade ich zneužitia. Vytvorenie neštandardného prostredia na ÚŠZZ výrazne napomohol aj **systém vedenia registratúry**, ktorý **vykazoval vážne nedostatky** (záznam Slovenského národného archívu č. **SNA-00652-EB4** z roku 2010), čo sa v praxi prejavovalo napr. tým, že niektoré vyúčtovania dotácií neboli vôbec zaregistrované v systéme ÚŠZZ.

Dotácie možno v súlade s § 5 zákona udeliť v štyroch oblastiach, a to v oblasti vzdelávania, vedy a výskumu, v oblasti kultúry, v oblasti informačnej a v oblasti mediálnej. Úspešnosť žiadateľov možno vyhodnotiť tak porovnaním počtu podaných žiadostí a počtu schválených žiadostí podľa jednotlivých krajín, z ktorých žiadatelia pochádzajú, ako zobrazuje graf:

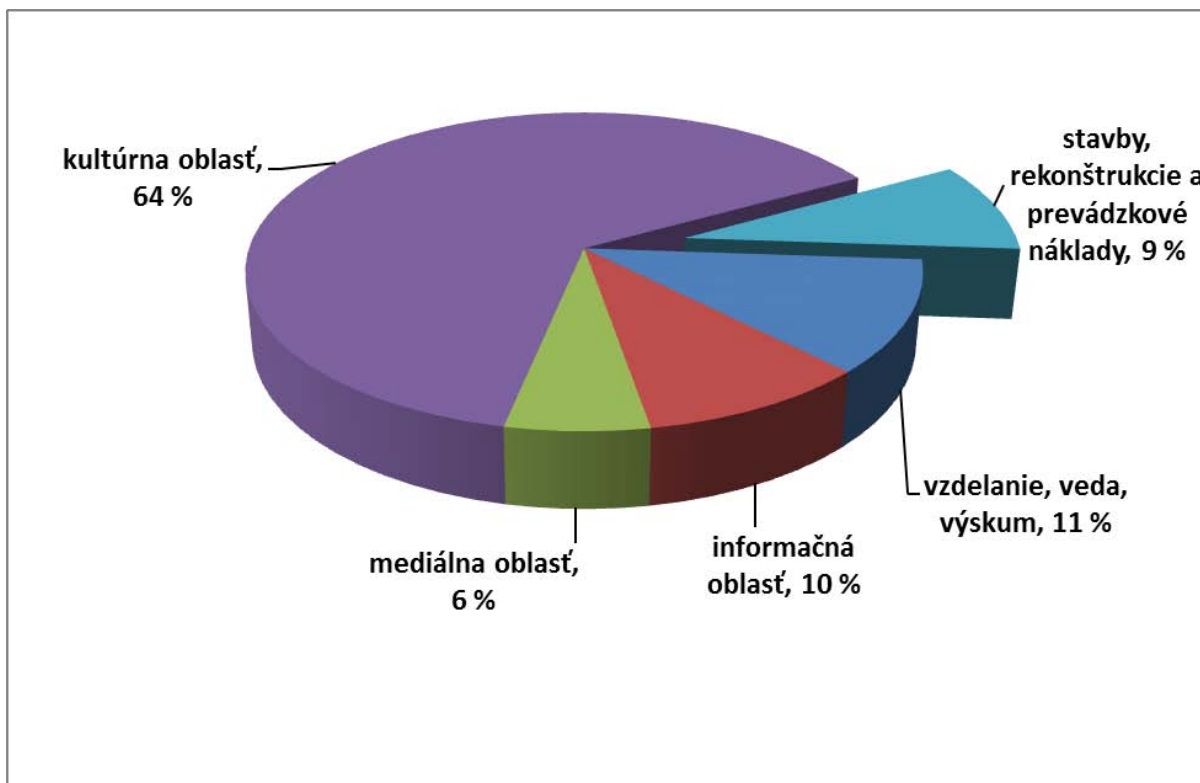

Štatistiku úspešnosti jednotlivých krajín podľa počtu schválených žiadostí a objemu udelených dotácií znázorňuje nasledujúci graf:

Krajina	Počet schválených žiadostí	Počet žiadateľov	Schválená suma v € v roku 2010
Argentína	1	2	10 000,00
Austrália	4	3	7 000,00
Belgicko	4	2	4 970,00
Česká republika	41	20	173 100,00
Dánsko	1	1	4 000,00
Francúzsko	13	6	21 300,00
Chorvátsko	27	16	47 100,00
Írsko	7	2	18 200,00
Kanada	31	19	101 815,00
Libanon	6	1	4 250,00
Maďarsko	66	60	132 020,00
Nemecko	17	7	38 900,00
Poľsko	11	1	150 140,00
Rakúsko	11	4	17 800,00
Rumunsko	39	9	117 302,75
Srbsko	169	91	302 409,00
Sýria	3	1	1 350,00
Spojené štáty americké	13	9	54 500,00
Švajčiarsko	7	5	8 100,00
Švédsko	5	4	6 800,00
Taliansko	10	4	27 700,00
Ukrajina	6	2	12 350,00
Veľká Británia	11	5	21 900,00
SZSZ	5	1	27 000,00
ostatné	11	5	17 750,00

Ako môžeme vidieť v nasledujúcom grafe, osobitne zaujímavé je porovnanie dotačnej podpory zo strany ÚŠZZ pre každú zo štyroch oblastí podpory bez ohľadu na krajinu pôvodu žiadateľa z rok 2010 z hľadiska počtu úspešných žiadostí o dotáciu:

Komplexnú informáciu o udelených dotáciách možno nájsť na webovom sídle ÚŠZZ (www.uszz.sk).

1.3. Analýza – za rok 2010

1.3.1. Úlohy zabezpečované orgánmi a inštitúciami SR

Podklady zaslané z jednotlivých rezortov sú zväčša iba výpočtom. ÚŠZZ pritom potrebuje aktuálnu komunikáciu s konkrétnymi pracovníkmi, ktorí budú poverení sledovaním predmetnej problematiky v potrebnom zábere. Pružnejšiu spoluprácu možno zabezpečiť rokovaniami predsedu ÚŠZZ s predstaviteľmi rezortov a inštitúcií a následnými zmluvnými dohodami o spoločnom výkone starostlivosti. Naplnenie tejto predstavy si žiada súčinnosť a spoluprácu, pretože ÚŠZZ ako subjekt v štruktúre rozpočtovej kapitoly Úradu vlády SR nemá kompetencie na riadiace presadzovanie potrebných krokov a jeho pozícia vo vzťahu k zainteresovaným subjektom je iba v polohe koordinátora.

1.3.2. Úlohy zabezpečované ÚŠZZ

Oblasť legislatívy

Zodpovedne a zmysluplne vytvorená legislatíva je základným predpokladom a rámcom pre vytváranie efektívnej štátnej politiky SR k Slovákom žijúcim v zahraničí. ÚŠZZ v roku 2010 nedostatočne plnil stanovené úlohy v oblasti legislatívy, konkrétne prípravu komplexnej novely zákona a spoluprácu s MV SR na zjednodušení mechanizmu hlasovania slovenských občanov zo zahraničia. Tento prístup spôsobil, že naďalej pretrvávajú nedostatky v oblasti legislatívy, ktoré komplikujú výkon štátnej politiky v tejto oblasti.

Oblasť kultúry

Vedenie ÚSZZ sa sústredilo predovšetkým na prezentáciu krajanskej kultúry a mimo zreteľa ostali koncepčné otázky uchovávanania a zveľaďovania kultúrneho dedičstva Slovákov vo svete a jeho koncepčného zaradenia do celistvého kontextu slovenských dejín. **Celkom bokom ostalo plnenie bodu B.1. uznesenia vlády SR č. 625 zo 17. septembra 2008**, ktoré uložilo ministrovi kultúry, aby do 31. decembra 2011 zriadil v rámci SNM v novej expozícii slovenských dejín a života Slovákov na Bratislavskom hrade samostatnú časť dejín, vystať ahovalectva a života Slovákov žijúcich v zahraničí. Keďže išlo o úlohu, v ktorej prípade nebol termín plnenia stanovený reálne, je potrebné hľadať vecné riešenia v spolupráci s príslušnými subjektmi podieľajúcimi sa na skúmaní, spracúvaní a uchovávaní kultúrneho dedičstva krajanov, na sledovaní dlhodobého pôsobenia slovenských umelcov v zahraničí a ich kontaktov so Slovenskom.

Výchovno-vzdelávacia oblasť

Podpora zachovávanania znalosti slovenského jazyka je jednou z priorít štátnej politiky starostlivosti Slovenskej republiky o Slovákov žijúcich v zahraničí. Všeobecne môžeme hodnotiť, že aktivity v tejto oblasti sa udržali na štandardoch z predchádzajúcich rokov a došlo k miernym pozitívnym posunom v realizácii niektorých, predovšetkým dlhodobých projektov.

Avšak v roku 2010 malo MŠVVŠ SR v spolupráci s ÚSZZ, s odbornou Komisiou pre školstvo a vzdelávanie pri ÚSZZ a so slovenskými spolkami a organizáciami v zahraničí vypracovať analýzu aktuálneho stavu a potrieb v oblasti slovenského školstva a vzdelávania v slovenskom jazyku v prostredí slovenských menšín a komunit v zahraničí a vypracovať návrhy riešení problémov. Termín nebol dodržaný, analýza je v štádiu spracovávania a dokončenie je očakávané v blízkom čase. Vypracovanie podrobnej analýzy je základným predpokladom pre stanovenie efektívnej a správne cielenej štátnej politiky SR v tejto oblasti. **ÚSZZ z dôvodu nedostatku finančných prostriedkov nerealizoval vzdelávacie podujatia Putovanie za poznáním a Letnú školu žurnalistiky.**

Mediálna a informačná oblasť

V roku 2010 si ÚSZZ v oblasti mediálnej a informačnej plnil štandardné úlohy, vyplývajúce z Koncepcie štátnej starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí do roku 2015 s konkretizáciou na prioritné úlohy ÚSZZ na rok 2010. Z tých bolo najviac akcentované informovanie slovenského zahraničia o praktických krokoch štátnej politiky voči krajanom, spracovávanie informácií z rôznych oblastí krajanského života do databáz a analytických materiálov ÚSZZ, ako aj poskytovanie informácií o živote krajanov v zmysle zákona o slobodnom prístupe k informáciám.

Z úloh vyplývajúcich z uznesení vlády SR sa v roku 2010 **nepodarilo** v súčinnosti so Slovenskou televíziou (ďalej len „STV“) **splniť bod B.3. uznesenia vlády SR č. 625 zo 17. septembra 2008** o príprave televízneho vysielania pre Slovákov žijúcich v zahraničí do 30. júna 2010. V mediálnej oblasti sa v roku 2010 iba čiastočne podarilo realizovať spoluprácu so Slovenským rozhlasom (ďalej len „SRO“) a Rozhlasovou radou v rámci podpory programovej výmeny medzi SRO a krajanskými rozhlasovými redakciami v zahraničí. Neplnila sa úloha o spolupráci s Tlačovou agentúrou Slovenskej republiky (ďalej len „TASR“), SRO a STV a slovenskými univerzitami s cieľom prípravy vzdelávacích programov a stáží na Slovensku pre redaktorov, dramaturgov, moderátorov a ďalších tvorivých pracovníkov krajanských médií.

Myšlienka vzniku Mediálnej komisie pri ÚSZZ nenašla odozvu u predchádzajúceho vedenia ÚSZZ, čím sa ÚSZZ zbavil možnosti pôsobiť s pomocou mediálnych odborníkov zo

Slovenska a zahraničia koncepcnejšie na slovenské médiá. ÚSŽZ tak zminimalizoval možnosť vo väčšej miere osloviť printové i elektronické médiá, prostredníctvom ktorých by informoval verejnosť tak o aktivitách krajanov, ako aj činnosti samotného ÚSŽZ.

Oblasť vzájomnej komunikácie a spolupráce

V roku 2010 ÚSŽZ v oblasti vzájomnej komunikácie a spolupráce s krajanmi realizoval Stálu konferenciu Slovenská republika a Slováci žijúci v zahraničí 2010, ktorá vo svojich záveroch odporučila množstvo námetov na kvalitatívne zlepšenie práce ÚSŽZ v rámci spolupráce s krajanmi. Vystúpenia niektorých delegátov na konferencii poukázali na nejednotnosť názorov vo vnímaní potrieb krajanov v štátoch, kde tvoria národnostnú menšinu s autochtónnou subkultúrou a v krajinách EÚ, v ktorých sa organizujú stále početnejšie komunity Slovákov novej generácie, motivované prirodzenou pracovnou migráciou. Z tohto pohľadu ÚSŽZ v roku 2010 nedocenil svoj aktívnejší vstup v nastavení filozofie a stratégie v rámci zblížovania záujmov slovenských komunít vo svete tak, aby sa vo svojej politike voči krajanom priblížil ÚSŽZ k tak často proklamovanej jednote a vzájomnému porozumeniu Slovákov žijúcich v zahraničí.

Migrácia

ÚSŽZ mal na základe vládou schválenej „Správy o štátnej politike starostlivosti ... na rok 2008 a úloh na rok 2010“ – podľa jej časti 2.2. – zrealizovať so ŠÚ SR výskum migrácie. Išlo o prioritnú úlohu. **ÚSŽZ ani samostatne a ani so ŠÚ SR tento výskum nezrealizoval, čím nesplnil príslušnú úlohu.** Absencia výsledkov výskumu neumožňovala formulovať optimálne postupy v danej oblasti.

Náboženský život

ÚSŽZ mal na základe vládou schválenou „správou o štátnej politike starostlivosti... na rok 2008 a úloh na rok 2010“, v časti náboženský život (2.2. - prioritné úlohy) povinnosť usporiadať v roku 2010 v spolupráci s MK SR a Ekumenickou radou cirkví na Slovensku **konferenciu o pastorácii Slovákov v zahraničí. Úloha nebola splnená, ÚSŽZ takú konferenciu neusporiadal ani sám, ani v žiadnej spolupráci, čím nesplnil príslušné uznesenie.** Absencia výsledkov výskumu neumožňovala formulovať optimálne postupy v danej oblasti.

2. Aktualizácia výkonu štátnej politiky na rok 2011

Oblasť legislatívy

ÚSŽZ sa v roku 2011 podieľal na legislatívnom procese k tým návrhom právnych predpisov, ktoré sa svojím obsahom týkali jeho pôsobnosti v zmysle Plánu legislatívnych úloh ÚSŽZ na rok 2011. Bolo tomu tak v prípade návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o slobode informácií) v znení neskorších predpisov s cieľom rozšíriť povinnosť zverejňovať informácie aj na tie občianske združenia, ktoré nakladajú s verejnými financiami (napr. prostredníctvom dotácií) a v prípade návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon o Rozhlase a televízii Slovenska a o zmene a doplnení niektorých zákonov s cieľom zakotviť vysielanie RTVS pre krajanov ako jedno z poslání tejto verejnoprávnej inštitúcie.

ÚSŽZ predpokladá, že sa aktívne zapojí aj do tvorby nového volebného kódexu a návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 40/1993 Z. z. o štátnom občianstve Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov. Zároveň upozorňuje, že prijatie návrhu zákona, ktorým sa zrušuje zákon č. 264/2008 Z. z.

o kolkových známkach a o zmene a doplnení niektorých zákonov, s cieľom zrušenia formy platenia poplatkov v kolkových známkach bude znamenať zvýšenú administratívnu záťaž pre ÚSZZ z dôvodu zabezpečovania agendy súvisiacej s vydávaním osvedčení.

Záchrana kultúrneho dedičstva a vedecko-výskumná oblasť

V tomto roku ÚSZZ prevzal povinnosť organizovať na Slovensku podujatia naplánované už roku 2010 a zároveň urobil prvé kroky na to, aby podniatil prezentáciu iných tvorivých aktivít v menej frekventovaných oblastiach a aj mimo hlavného mesta Slovenska. Hlavným tohtoročným podujatím bol Pamätný deň zahraničných Slovákov v Bratislave. Bola to aspoň čiastočná náhrada plánovaných, ale organizačne nepripravených Dní zahraničných Slovákov, na ktorých sa mali prezentovať krajanovia z USA. ÚSZZ sa vrátil k povinnosti pripomínať 5. júla širšej verejnosti masové vyst'ahovalectvo našich predkov i migráciu súčasníkov. Podujatie sa konalo pod záštitou predsedníčky vlády SR, za účasti viacerých veľvyslancov SR, predstaviteľov štátnej správy i samosprávy, reprezentantov krajanských spolkov a poradcov predsedu ÚSZZ, krajanských súborov i domácej verejnosti. Pri základnom kameni Pamätníka slovenského vyst'ahovalectva sa pripomenuli história slovenského vyst'ahovalectva, novodobé občianske aktivity pred desiatimi rokmi i trvalý záväzok SR pri budovaní Pamätníka a múzea slovenského vyst'ahovalectva. Významnou propagáciou rôznoodej kultúry a duchovných odkazov dávnych emigračných vln bol v tento deň Dolnozemskej jarmok v Starej tržnici v centre Bratislavy, ktorého sa zúčastnili krajanskí aktivisti, umelci a remeselníci z Maďarska, Rumunska a Srbska.

Oblasť zachovávaní kultúrneho dedičstva Slovákov žijúcich v zahraničí, rozvoja a prezentácie ich kultúry, umenia a duchovných hodnôt podáva najvýraznejší obraz práce a života našich krajanov vo svete. ÚSZZ preto významnú pomoc očakáva od koncepcnej práce členov **Komisie kultúrneho dedičstva**, ktorí sa na druhom tohtoročnom zasadnutí venovali otázkam odbornej prípravy a budovania Pamätníka a múzea slovenského vyst'ahovalectva. Bude spolupracovať aj s odborníkmi venujúcimi sa výskumu kultúry Slovákov žijúcich v zahraničí alebo praktickej pomoci aktívnym spolkom a jednotlivcom v oblasti umeleckej tvorivosti.

Oblasť mediálna a informačná

Stratégia mediálnej politiky ÚSZZ vychádza z filozofie celkovej transparentnosti činnosti a aktivít ÚSZZ smerom k verejnosti a médiám, ako aj z cieľov ÚSZZ poskytnúť verejnosti komplexnejšie informácie tak o pôsobnosti ÚSZZ, ako aj o živote krajanských komunít v celej jeho šírke. ÚSZZ v rámci naplnenia kvalitatívne nových vzťahov s médiami oslovil printové a elektronické médiá vrátane TASR a novovzniknutej verejnoprávnej inštitúcie Rozhlas a televízia Slovenska (ďalej len „RTVS“), s niektorými z nich buduje vzťahy v oblasti šírenia informácií na zmluvnom základe.

Cieľom mediálnej stratégie ÚSZZ je priama komunikácia s jednotlivými redakciami v záujme väčšieho otvorenia sa celej problematiky krajanského života tak, aby sa pozitívne kroky v oblasti štátnej starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí premietli do spravodajskej, publicistickej a dokumentárnej tvorby médií.

Priebežnou úlohou ÚSZZ v mediálnej oblasti v roku 2011 je koncepčná, obsahová a dramaturgická príprava a technické zabezpečenie internetového portálu www.slovenskezahranicie.sk, s ktorého prevádzkovaním plánuje ÚSZZ začať 1. januára 2012. ÚSZZ sa zameriava aj na obsažnejšiu dramaturgiu webového sídla ÚSZZ a širší záber aktuálnych informácií tak z krajanských komunít, ako aj činnosti samotného ÚSZZ. ÚSZZ od 1. mája 2011 sprístupnil služby príručnej knižnice ÚSZZ verejnosti.

Oblasť vzájomnej komunikácie a spolupráce

Významným krokom nového vedenia ÚSZZ v rámci účinnejšej komunikácie s krajanmi bolo vytvorenie Zboru poradcov predsedu ÚSZZ, ktorý je poradným odborným a iniciatívnym orgánom pre všetky oblasti problematiky slovenských menšín a komunít. Zbor poradcov je otvorenou platformou reprezentujúcou odborníkov a významné osobnosti slovenského zahraničia a jeho ustanovujúce zasadnutie sa konalo 6. júla 2011 v rámci podujatí Dňa zahraničných Slovákov. Štatút Zboru poradcov akcentuje obsahové ciele tak, aby jeho činnosť bola nápomocná celému procesu tvorby štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí.

V rámci skvalitnenia vzájomnej komunikácie a spolupráce krajanov s ÚSZZ prichádzalo v priebehu roka 2011 k pozitívnemu posunu. Podmienila ho väčšia frekvencia priamych kontaktov zástupcov spolkov s ÚSZZ, aj prostredníctvom ciest zástupcov ÚSZZ do Maďarska, Rumunska, Srbska, Chorvátska a Írska, ako aj organizácia podujatí s priamou účasťou a garanciou ÚSZZ. Najvýraznejšou bola manifestácia krajanovej vzájomnosti počas Dolnozemskeho jarmoku, ktorý sa v rámci Dní zahraničných Slovákov historicky po prvý raz uskutočnil na Slovensku. Jarmok prezentoval v Bratislave kultúru i svojbytnosť zvykov, tradícií a kulinárstva Slovákov z Dolnej zeme z troch krajín – Maďarska, Rumunska a Srbska. Podujatie okrem spoločenského významu malo aj dôležitý národno-etický rozmer, keď po prvý raz v takom rozsahu dalo možnosť krajanom z Dolnej zeme prejsť sa vo vlasti ich predkov.

Výchovno-vzdelávacia oblasť

Vzdelávanie a zachovávanie slovenského jazyka v slovenských komunitách v zahraničí sa stalo hlavnou prioritou nového vedenia ÚSZZ.

Úloha vyplývajúca z koncepcie štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí do roku 2015 – **zvýšiť počet prideľovaných štipendií, rozšíriť skladbu štipendijných študijných odborov v zmysle potrieb komunít**, s dôrazom na ich uplatnenie na trhu práce v domovskej krajine a s dôrazom na prínos pre vysielajúcu komunitu – **nebude uskutočnená z dôvodu nedostatku finančných prostriedkov**.

Ďalšiu **úlohu** vyplývajúcu z tej istej koncepcie – **zriadiť väčší počet lektorátov slovenského jazyka v krajinách a lokalitách s vyšším počtom Slovákov tam žijúcich**, v ktorých doposiaľ neboli zriadené a týmto spôsobom im umožniť získať vysokoškolské vzdelanie v odbore slovenský jazyk v domovskej krajine – **MŠVVŠ SR v roku 2011 nebude realizovať, keďže považuje počet lektorátov slovenského jazyka v zahraničí za dostatočný** a deklaruje skôr znižujúci záujem o slovenský jazyk.

S cieľom diskutovať o aktuálnych problémoch Slovákov žijúcich v zahraničí a zámeroch v oblasti starostlivosti o našich krajanov je plánované rokovanie medzi predsedom ÚSZZ a štátnym tajomníkom MŠVVŠ SR v polovici augusta 2011.

Migrácia

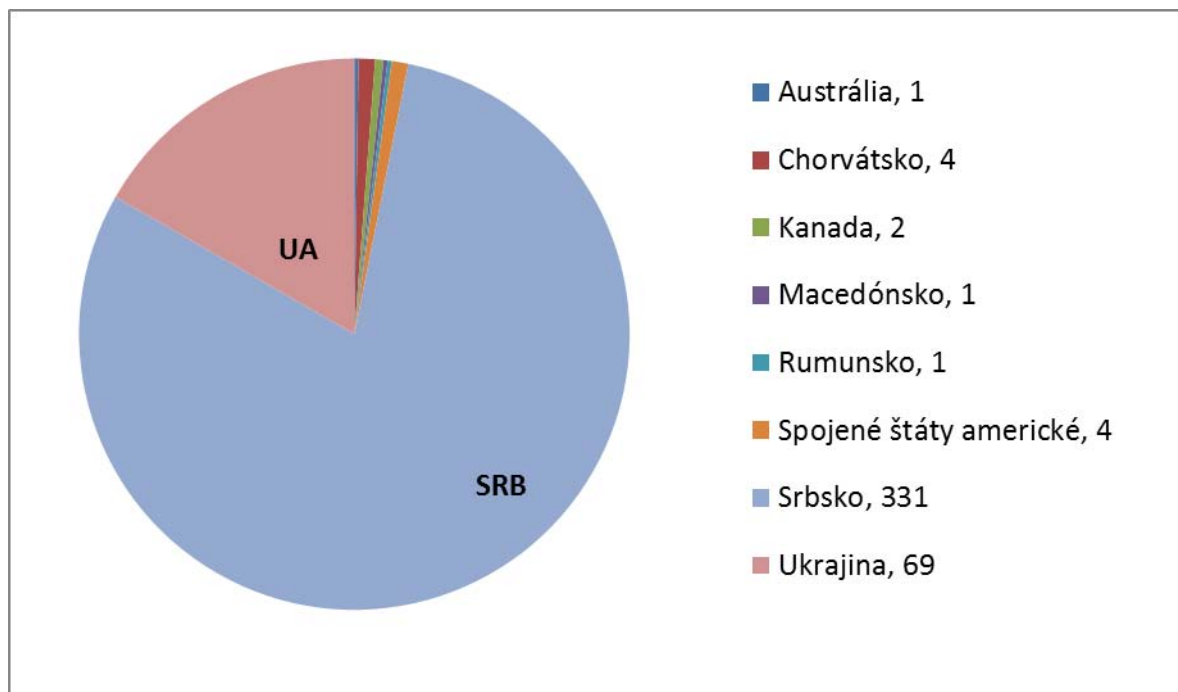
Na rokovaní medzi predsedom ÚSZZ a štátnym tajomníkom MV SR, ktoré sa uskutočnilo 20. júla 2011, bolo dohodnuté, že hoci migračná politika patrí do pôsobnosti MV SR, koordinačná úloha vo vzťahu k migrantom, ktorí sú štátnymi občanmi SR a zároveň aj Slovámi žijúcimi v zahraničí patrí v zmysle zákona do pôsobnosti ÚSZZ, a to vrátane vypracovania koncepcie migrácie vo vzťahu k tejto skupine osôb. V súčasnosti prebieha medzirezortné pripomienkové konanie k materiálu s názvom „Migračná politika Slovenskej republiky s výhľadom do roku 2020“, ktorého aktívnym účastníkom je aj ÚSZZ.

Vydávanie osvedčení

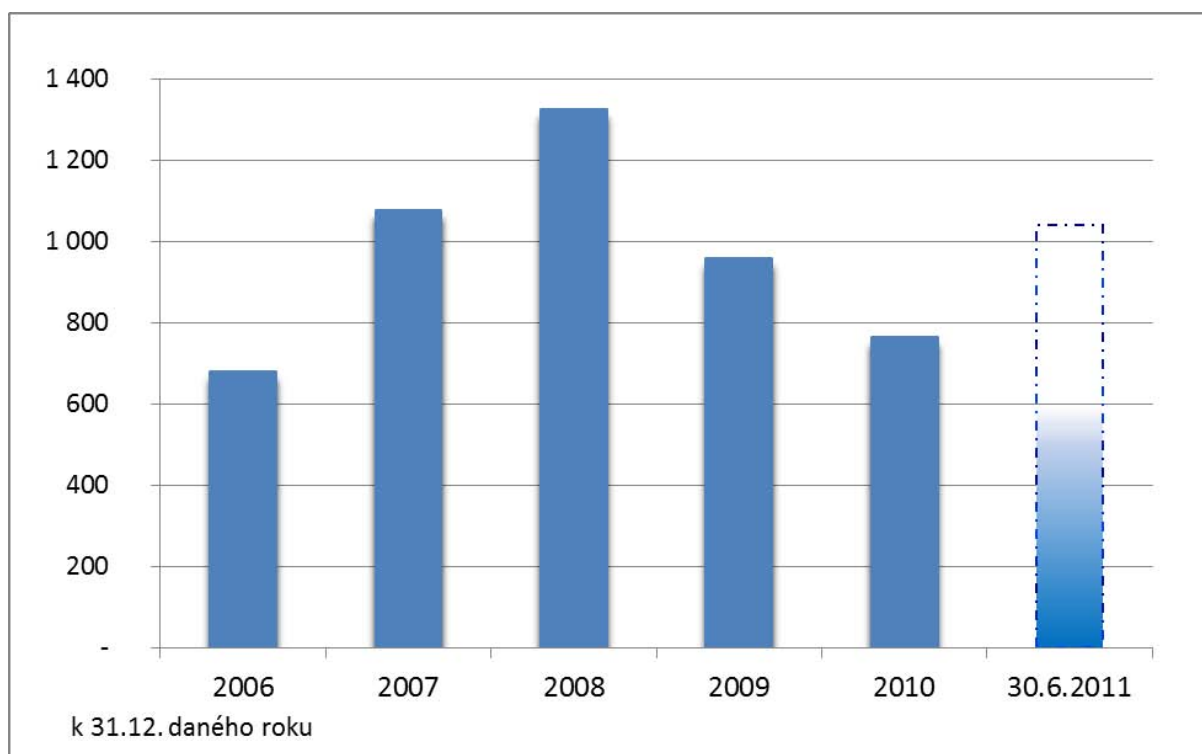
Súčasťou starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí je aj vydávanie osvedčení v súlade s § 7 až § 9 zákona. Osvedčenia, ktoré vydáva ÚSZZ, slúžia na účely uplatnenia si práv alebo výhod ustanovených osobitnými zákonmi v Slovenskej republike. ÚSZZ vydáva osvedčenia na základe písomnej žiadosti tým osobám, ktoré preukážu slovenskú národnosť, národné povedomie a bezúhonnosť. Takéto osoby pritom nesmú vykonávať činnosť poškodzujúcu záujmy Slovenskej republiky.

Osobitné zákony priznávajú držiteľom osvedčenia viaceré práva a výhody. Podľa zákona o pobyte cudzincov nemusia držiteľia osvedčenia žiadať o povolenie na prechodný pobyt na Slovensku¹. Rovnako, v zmysle zákona o službách zamestnanosti, držiteľia osvedčenia nepotrebujú žiadať o pracovné povolenie², v zmysle zákona o sociálnej pomoci³ takýmto osobám patria peňažné príspevky za kompenzáciu, opatrovanie a poskytujú sa im sociálne služby, v zmysle zákona o hmotnej núdzi⁴ nárok na pomoc v hmotnej núdzi, držiteľia osvedčenia môžu byť rovnako prijímateľmi sociálnych služieb v zmysle zákona o sociálnych službách⁵ a v zmysle školského zákona⁶ majú držiteľia osvedčenia nárok na výchovu, vzdelávanie, ubytovanie a stravovanie za tých istých podmienok ako občania Slovenska. Osvedčenia sú zároveň príležitosťou, ako nadobudnúť prechodný pobyt na Slovensku a zároveň „bránou“ k skoršiemu nadobudnutiu štátneho občianstva, keďže zákon o štátnom občianstve Slovenskej republiky⁷ umožňuje držiteľovi osvedčenia, ktorý má na Slovensku nepretržitý prechodný pobyt najmenej tri roky namiesto štandardných osem rokov trvalého pobytu bezprostredne predchádzajúcich podaniu žiadosti o štátne občianstvo, nadobudnúť slovenské štátne občianstvo.

Celkový počet krajín, z ktorých pochádzajú žiadatelia o osvedčenie, je 33. Do 30. 6. 2011 bolo na ÚSZZ podaných 520 žiadostí, pričom úrad vyhotovil 413 osvedčení od žiadateľov pochádzajúcich z 8 štátov. Celkový počet vyhotovených osvedčení za jednotlivé krajiny v roku 2011 môžeme vidieť v nasledujúcom grafe:

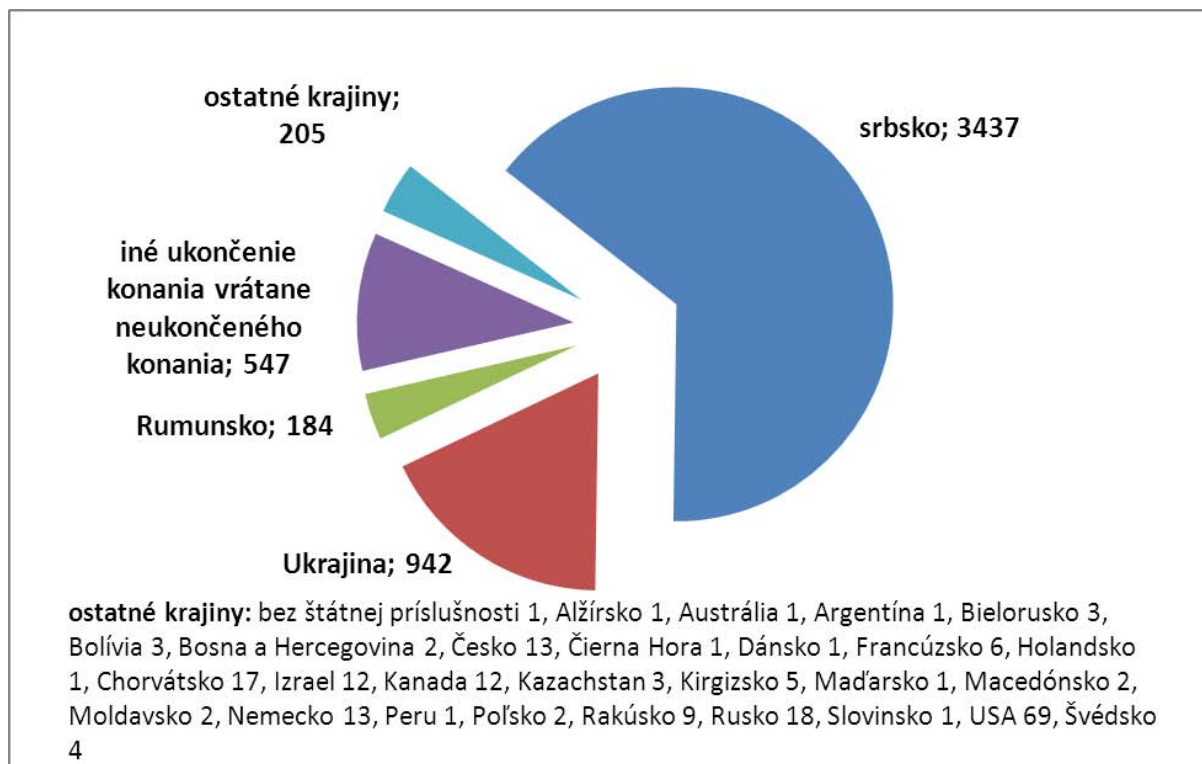

Počet žiadostí má opätovne v roku 2011 stúpajúcu tendenciu, a to tak v porovnaní s rokom 2010, ako aj v porovnaní s predchádzajúcimi rokmi, čo zobrazuje nasledujúci graf:

Poznámka: rok 2011 je zobrazený s predpokladom k 31.12.2011.

Záujem Slovákov žijúcich v zahraničí o vydanie osvedčení je aj naďalej teritoriálne veľmi nevyvážený, pričom stále jednoznačne prevažujú krajanovia zo Srbska (64,61 %) a Ukrajiny (26,92 %). Teritoriálnu nevyváženosť potvrdzuje aj graf, ktorý zobrazuje počet všetkých vyhotovených osvedčení od vzniku ÚŠŽZ do 30. 6. 2011:

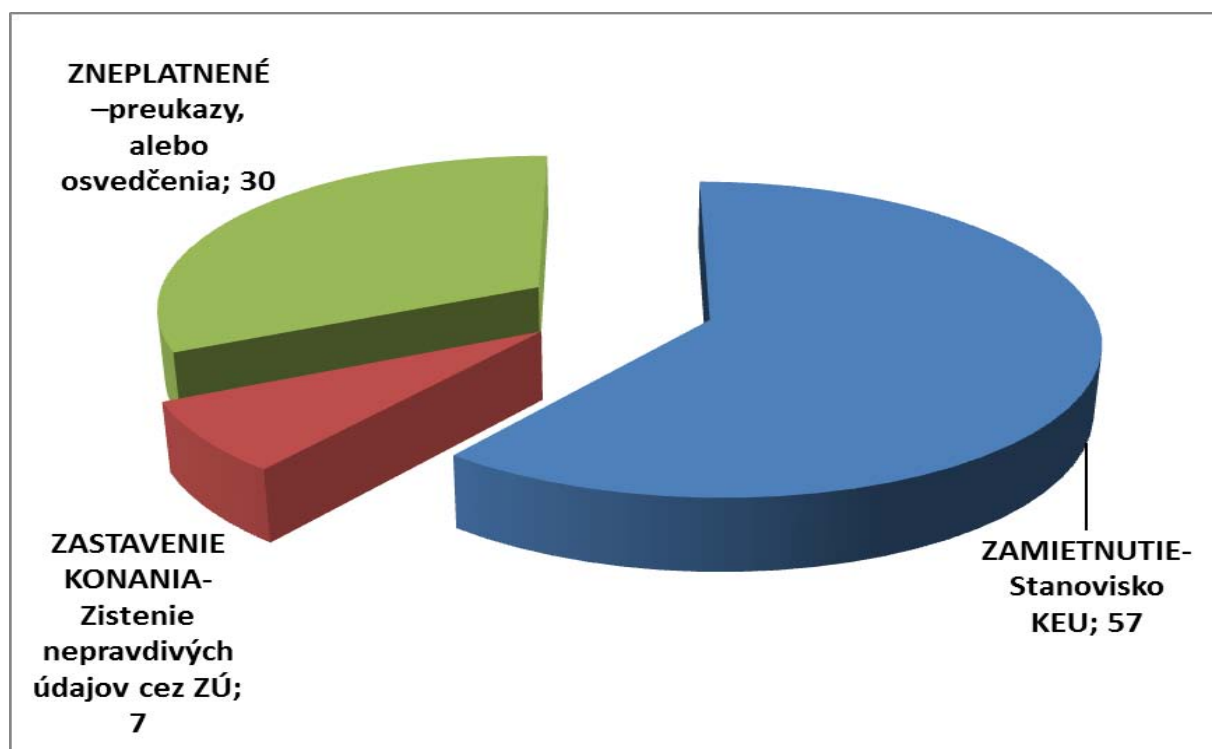

Je tomu tak najmä z dôvodu, že vydaním osvedčenia nadobúda držiteľ zo zákona prechodný pobyt na Slovensku a tým aj v schengenskom priestore, čo potvrdzuje aj štatistika

uvedená v nasledujúcej tabuľke, vypracovaná na základe odpovedí žiadateľov, ktorým bolo osvedčenie vydané od nástupu nového predsedu ÚŠZZ do funkcie 10. 2. 2011.

Prechodný pobyt v Slovenskej republike	177
Podnikanie	11
Zamestnanie	57
Štúdium	16
Uchovanie si národného povedomia	105

Výhoda nadobudnúť prechodný pobyt a následne aj štátne občianstvo neraz láka aj príslušníkov iných štátov, ktorí nemajú slovenský pôvod, aby sa pokúšali získať osvedčenie Slováka žijúceho v zahraničí, a to aj za cenu pozmeňovania či falšovania úradných dokladov, ktorými preukazujú slovenskú národnosť či národné povedomie. Štatistický prehľad ukazuje, že až v 94 prípadoch, čo predstavuje 1,8 % všetkých žiadostí podaných na ÚŠZZ (5 312 žiadostí) od jeho vzniku 1. 1. 2006 do 30. 6. 2011, tvoria žiadosti obsahujúce doklady, ktoré možno považovať za závadné alebo prípady, keď bolo na základe zistenia potrebné ÚŠZZ vydaný doklad zneplatniť, ako môžeme vidieť v nasledujúcom grafe:

Pritom od 1. 1. 2011 do 30. 6. 2011 ÚŠZZ zaznamenal 10 takýchto prípadov.

S cieľom dohodnúť sa na ďalšej vzájomnej spolupráci v oblastiach, kde sa koordinačná právomoc ÚŠZZ prelína s výkonnou právomocou MV SR, sa 20. 7. 2011 uskutočnilo rokovanie na úrovni predsedu ÚŠZZ a štátneho tajomníka MV SR.

Z hľadiska bezpečnosti štátu a Schengenského priestoru bola osobitne dôležitou diskusia k ďalšej systematickej spolupráci medzi ÚŠZZ a Policajným zborom SR pri

preverovaní pravosti dokladov, ktorými žiadatelia preukazujú slovenskú národnosť a národné povedomie v žiadostiach o vydanie osvedčenia, ako aj pri vydávaní osvedčení osobám, ktoré majú záznam v Schengenskom informačnom systéme. Cieľom je, aby sa na územie Slovenska nedostávali cudzinci, ktorí nie sú Slováckmi žijúcimi v zahraničí, ako ani tí, ktorí sa podieľajú na páchaní trestnej činnosti či poškodzovaní záujmov Slovenskej republiky.

KEÚ nemá personálne ani finančné kapacity, aby mohol aj naďalej systematicky preverovať doklady žiadateľov o vydanie osvedčenia. Na druhej strane, ani ÚSZZ nemá materiálne, technické, personálne⁸ ani finančné zdroje na zabezpečenie vykonávania takéhoto preverovania a rovnako ani finančné zdroje, aby mohol KEÚ za takéto služby poskytovať požadovanú úhradu. ÚSZZ tiež nemá zo zákona povinnosť a ani právomoc preverovať pravosť predložených dokladov. Bolo preto dohodnuté, že znalecký posudok sa bude vypracúvať výlučne v prípadoch, ak možno vizuálne zistiť, že predložený doklad bol pozmenený.

V prípade spolupráce s ÚHCP bolo dohodnuté, že ÚSZZ bude pri vydávaní osvedčenia prihliadať na písomné vyjadrenie ÚHCP, o ktoré bude ÚSZZ systematicky žiadať v zmysle §69 ods. 4 zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov. ÚSZZ totiž nemá právomoc vstupovať do Schengenského informačného systému a ani povinnosť vyplývajúcu zo zákona overovať, či žiadateľ má záznam v takomto systéme. Navyše nie každý záznam v uvedenom systéme znamená automaticky aj potvrdenie, že osoba poškodzuje záujmy Slovenskej republiky a samotný záznam má neraz len dočasný charakter. V tomto ohľade ide najmä o preklopenie obdobia do 1. 1. 2012, keď by mal nadobudnúť účinnosť nový zákon o kontrole hraníc a pobyte cudzincov,⁹ ktorý pre Slováckov žijúcich v zahraničí zavedie povinnosť žiadať o udelenie prechodného pobytu na Slovensku.

Dotácie

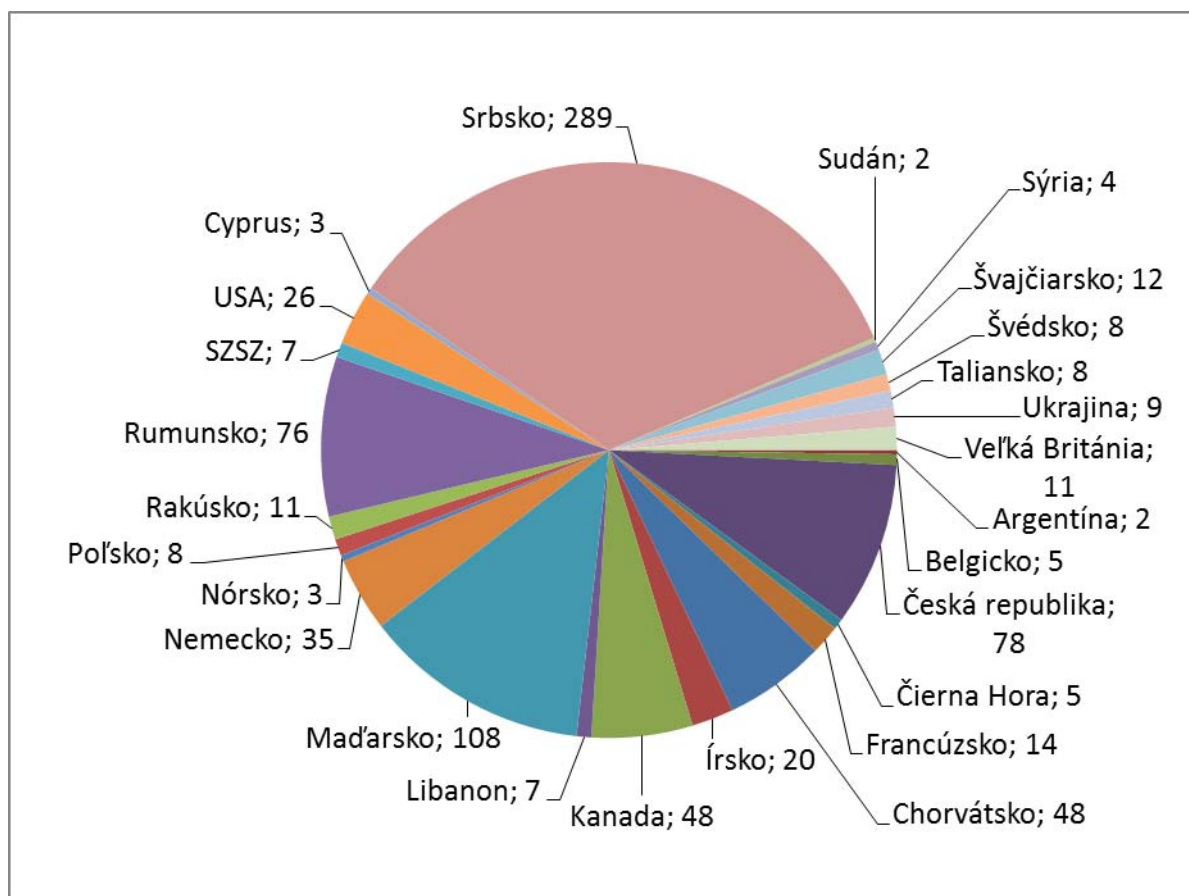
Významnou súčasťou starostlivosti o Slováckov žijúcich v zahraničí je aj rozhodovanie o poskytnutí dotácie v súlade s § 4 ods. 6 písm. i) v spojení s § 5 a § 6 zákona. **V roku 2011 vláda SR vyčlenila na tieto účely v štátnom rozpočte finančné prostriedky v celkovej výške 1 159 426 EUR.**

V roku 2011 boli **opätovne uvoľnené viazané finančné prostriedky vo výške 223 707 EUR na projekt s názvom Spomienka na Martina Jonáša v Srbsku** z roku 2010 z dôvodu, že tieto prostriedky nebolo možné poskytnúť v súlade s uznesením vlády SR č. 312 z 12. mája 2010. **Na základe uznesenia vlády SR č. 355 z 1. júna 2011** boli zo štátneho rozpočtu vyčlenené dodatočné finančné prostriedky v celkovej výške **160 000 EUR na dokončenie výstavby a vybavenie Strediska pilišských Slováckov** (známe aj ako Slovenský dom).

ÚSZZ v roku 2011 prijal 847 žiadostí o dotácie v celkovej výške 3 993 148,45 EUR. Žiadosti rozdelené podľa jednotlivých krajín môžeme vidieť v nasledujúcom grafe:

⁸ V tejto súvislosti treba poznamenať, že systém vydávania osvedčení úradom od roku 2006 je takmer identický so systémom, ktorý od roku 1997 do roku 2006 zabezpečovalo MZV SR. Zatiaľ čo MZV SR zriadilo pre túto agendu samostatný odbor s 5 zamestnancami, ÚSZZ má v dôsledku zníženia počtu zamestnancov (z 22 na 18) v dôsledku ekonomickej krízy 1 interného zamestnanca a 1 externého zamestnanca.

⁹ Návrh zákona o kontrole hraníc a pobyte cudzincov a o zmene a doplnení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 145/1995 Z. z. o správnych poplatkoch v znení neskorších predpisov.

Následná finančná kontrola Úradu vlády SR, zameraná na udeľovanie dotácií v roku 2010, konštatovala, že bývalé vedenie ÚSZZ vytvorilo prostredie, ktoré napomáhalo prijímateľom dotácie neodviesť včas výnosy zo štátnych peňazí späť do štátneho rozpočtu (správa č. 3/2011).

Základné pravidlá rozpočtového hospodárenia pri poskytovaní dotácií aj v roku 2011 boli rozdelené v súlade so zákonom. ÚSZZ však prijal nový štatút a rokovací poriadok medzirezortnej dotačnej komisie a komplexne prepracoval dotačné zmluvy, čím odstránil všetky nedostatky, ktoré boli uvedené v správe následnej finančnej kontroly Úradu vlády SR č. 3/2009, v správe následnej finančnej kontroly Úradu vlády SR č. 3/2011 a v princípe tiež v správe interného audítora Úradu vlády SR č. 4/2010. V prípade nedostatkov v oblasti vedenia registratúry (záznam č. SNA-00652-EB4 z roku 2010) bol ÚSZZ zo strany Slovenského národného archívu poskytnutý odklad na odstránenie nedostatkov do 31. decembra 2011. Predpokladá sa tiež prijatie dotačnej smernice ÚSZZ do konca roka 2011, čím by sa v plnej miere reflektovali odporúčania zo správy č. 4/2010.

Dotácie možno v súlade s § 5 zákona udeliť v štyroch oblastiach, a to v oblasti vzdelávania, vedy a výskumu, v oblasti kultúry, v oblasti informačnej a v oblasti mediálnej. ÚSZZ sa pri udeľovaní dotácií sústredil v roku 2011 najmä na vzdelávanie, deti, mládež a informačnú spoločnosť. ÚSZZ nepodporil projekty, ktorých financovanie je záležitosťou iných subjektov na Slovensku. Medzi takéto patrí propagácia Slovenska vrátane jeho kultúry

v zahraničí, podpora cestovného ruchu, účasť slovenských súborov či jednotlivých umelcov na krajaňských podujatiach v zahraničí.

ÚŠŽZ má záujem byť aktívny v prospech slovenského zahraničia najmä tam, kde nie sú aktívne iné, už existujúce vnútroštátne subjekty a tam, kde tieto subjekty sú aktívne, vyvíjať koordinačnú a predovšetkým komplementárnu činnosť. ÚŠŽZ si váži pôsobenie cirkví a náboženských spoločností v krajaňských komunitách, finančne však v roku 2011 nepodporil činnosť týchto ustanovizní, pokiaľ mali výlučne náboženský alebo duchovný charakter, keďže na takúto činnosť uvedené subjekty dostávajú financie aj z iných zdrojov.

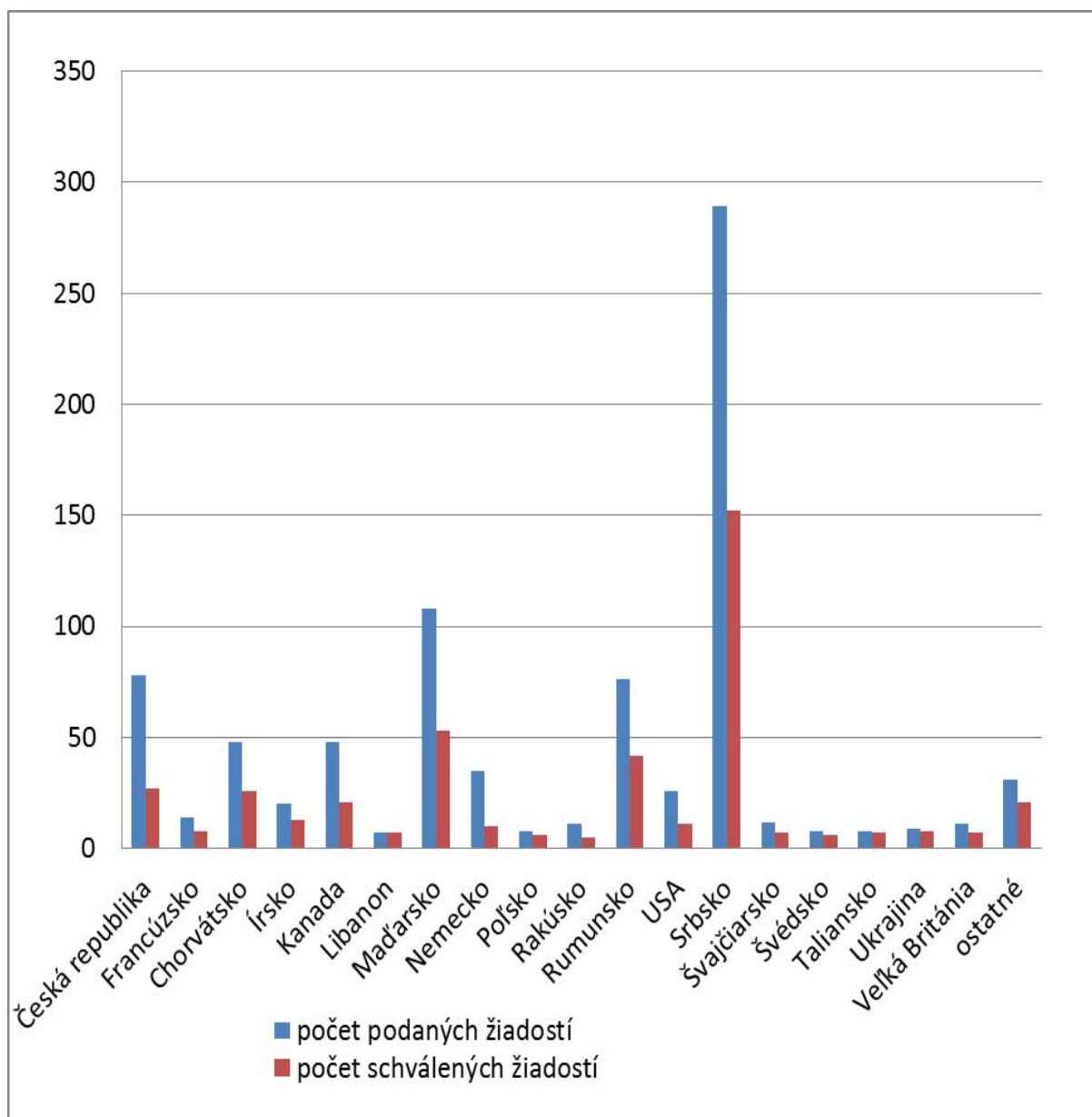
Oproti minulým rokom ÚŠŽZ zamietol udelenie podpory projektom, ktorých jediným cieľom bola spoločenská (samo)prezentácia krajaňskej komunity v zahraničí, ako sú plesy, majálesy, pikniky a podobné podujatia, ktoré si žiadatelia budú musieť hradiť vo vlastnej réžii. Výnimkou je podpora podujatí, ktoré majú oficiálnu záštitu na úrovni hláv štátov alebo členov vlád, resp. podpora miniprojektov pre malé deti, ale aj to len jednej akcie v danom teritóriu a len raz do roka. Podobne ÚŠŽZ odmietol financovať snemy, valné zhromaždenia, interné pracovné posedenia či klubové posedenia žiadateľov, keďže sa nazdáva, že takéto typy aktivít by si mala krajaňia hradiť z vlastných príspevkov (napr. členského). Takýto racionálny a úsporný postup vyvolal u niektorých dotknutých subjektov veľkú nevoľu, v dôsledku čoho rozpútali nenávistnú mediálnu kampaň proti novému vedeniu ÚŠŽZ.

Tohtoročné rozdeľovanie dotácií v pôsobnosti ÚŠŽZ znamenalo ťažkú ranu pre tzv. zahraničných Slovákov z povolania alebo v širšom pre tzv. etno biznis. Naopak, ÚŠŽZ sa teší tomu, že medzi krajaňmi je stále veľký záujem o vydávanie periodických a neperiodických publikácií, ako aj o hosťovanie slovenských odborníkov z oblasti kultúry (napr. choreografov alebo odborníkov z oblasti umeleckej ľudovej tvorby). Pokiaľ išlo o neperiodické publikácie, častým nedostatkom projektov boli chýbajúce posudky odborníkov, bez čoho bolo ťažko možné posúdiť kvalitu predmetných diel. Tým, že ÚŠŽZ má záujem rozvíjať informačnú spoločnosť, v budúcnosti bude prioritne dotáciami podporovať tvorbu kvalitných webových stránok a postupný prechod z printových médií na elektronické médiá s výnimkou tradičných, a najmä pre staršiu generáciu krajaňov významných novín, či časopisov.

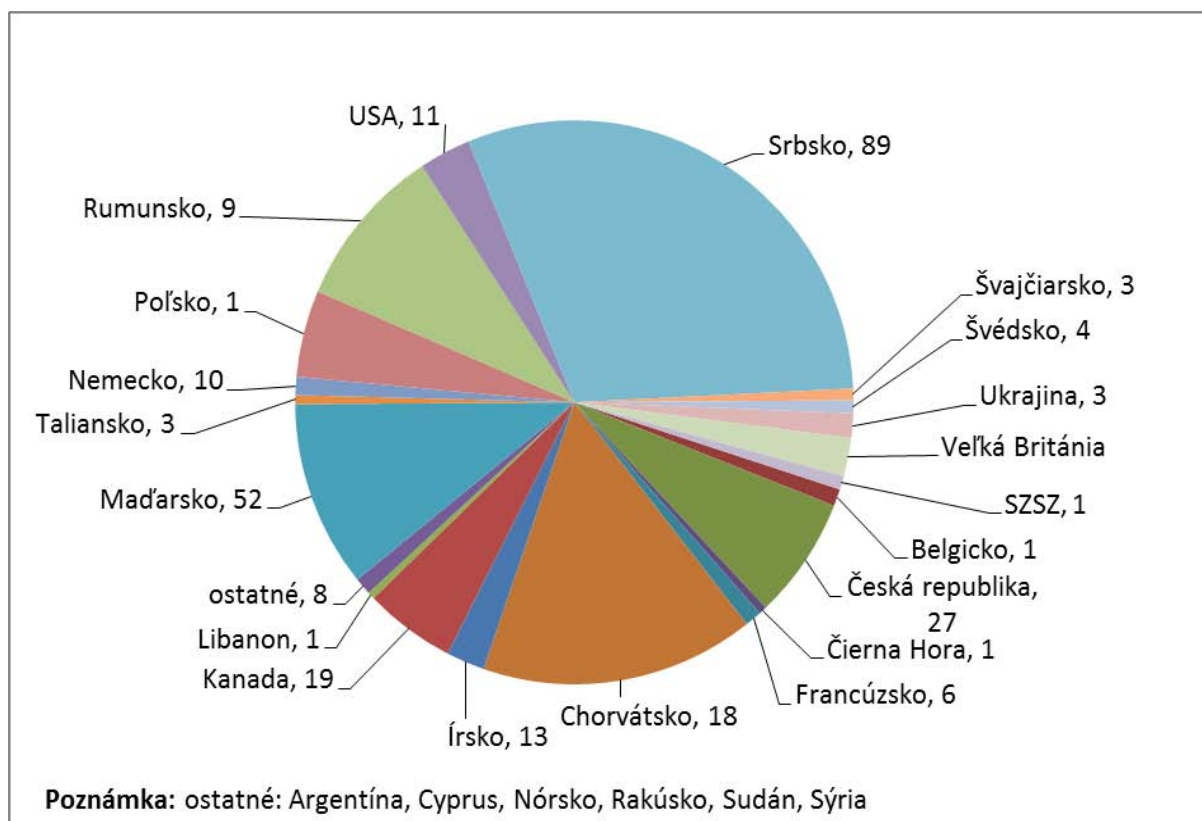
Osobitnú kapitolu v dotačnom systéme predstavujú veľké investičné projekty, ktoré by aj v budúcnosti mali byť súčasťou dotačnej podpory ÚŠŽZ krajaňským komunitám, a to na základe spravodlivej rotácie medzi jednotlivými štátmi a vzájomnej vyváženosti celého dotačného systému. V roku 2011 sa ÚŠŽZ rozhodol podporiť Slovákov žijúcich v Chorvátsku (Slovenské kultúrne centrum v Našiciach) vo výške 150 000 EUR, v Srbsku (v Báčskom Petrovci Národné múzeum Slovákov v Srbsku, I. etapa) vo výške 100 000 EUR a v Poľsku (Centrum slovenskej kultúry v Novej Belej) vo výške 45 000 EUR.

Citlivou záležitosťou dotačného systému v pôsobnosti ÚŠŽZ je posúdenie okruhu subjektov, ktoré môžu žiadať o dotačnú podporu. V predchádzajúcich rokoch sa selektívne akceptovali aj žiadosti Slovákov žijúcich v zahraničí, ktorí mali okrem pobytu v zahraničí nahlásený aj trvalý pobyt na Slovensku. ÚŠŽZ bol v tomto roku upozornený, že takáto prax nie je v súlade so zákonom a aj v snahe zamerať finančnú podporu do budúcnosti len na žiadateľov, ktorí spĺňajú charakteristiku Slováka žijúceho v zahraničí v zmysle zákona, ÚŠŽZ už aj tento rok nepodporil žiadosti tých fyzických osôb, ktoré sa neodhlásili z trvalého pobytu na Slovensku, aj napriek tomu, že žijú v zahraničí. Z právnických osôb je jediným žiadateľom, ktorý má na Slovensku sídlo, Svetové združenie Slovákov v zahraničí (SZSZ). Vzhľadom na stále platnú dohodu o spolupráci medzi ÚŠŽZ a SZSZ boli viaceré projekty tohto občianskeho združenia z dotačného systému podporené nemalou sumou.

Úspešnosť žiadateľov možno vyhodnotiť tak porovnaním počtu podaných žiadostí a počtu úspešných projektov podľa jednotlivých krajín, z ktorých žiadatelia pochádzajú, ako zobrazuje graf:

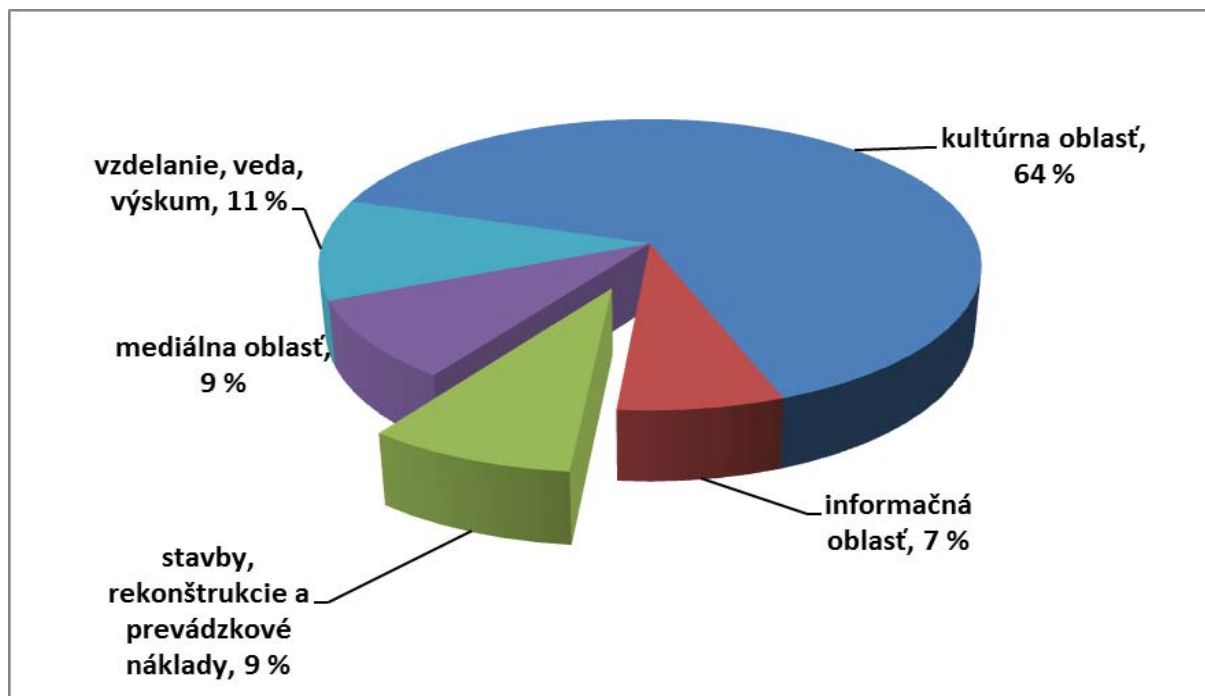

Štatistiku úspešnosti jednotlivých krajín podľa počtu schválených žiadostí a objemu udelených dotácií znázorňuje nasledujúci graf:

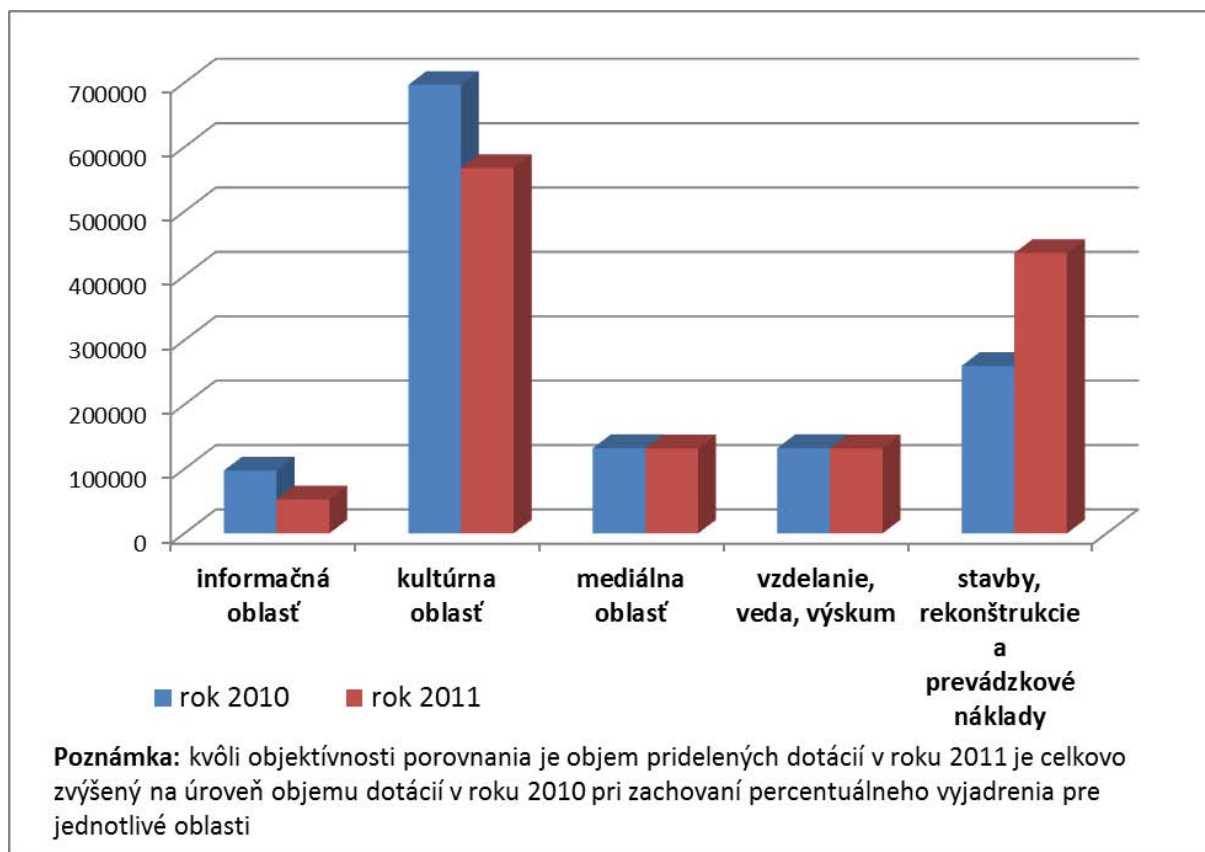

Krajina	Počet schválených žiadostí	Počet žiadateľov	Schválená suma v € v roku 2011
Belgicko	5	1	11 220,00
Česká republika	27	27	80 694,00
Čierna Hora	4	1	5 420,00
Francúzsko	8	6	10 980,00
Chorvátsko	26	18	183 020,00
Írsko	13	3	25 683,00
Kanada	21	19	60 830,00
Libanon	7	1	4 640,00
Maďarsko	53	52	123 410,00
Nemecko	10	10	11 980,00
Polsko	6	1	57 490,00
Rumunsko	42	9	108 020,00
Spojené štáty americké	11	11	34 540,00
Srbsko	152	89	350 379,00
Švajčiarsko	7	3	7 680,00
Švédsko	6	4	8 560,00
Taliano	7	3	5 950,00
Ukrajina	8	3	16 150,00
Veľká Británia	7	3	25 470,00
SZSZ	3	1	8 820,00
ostatné	14	6	11 490,00

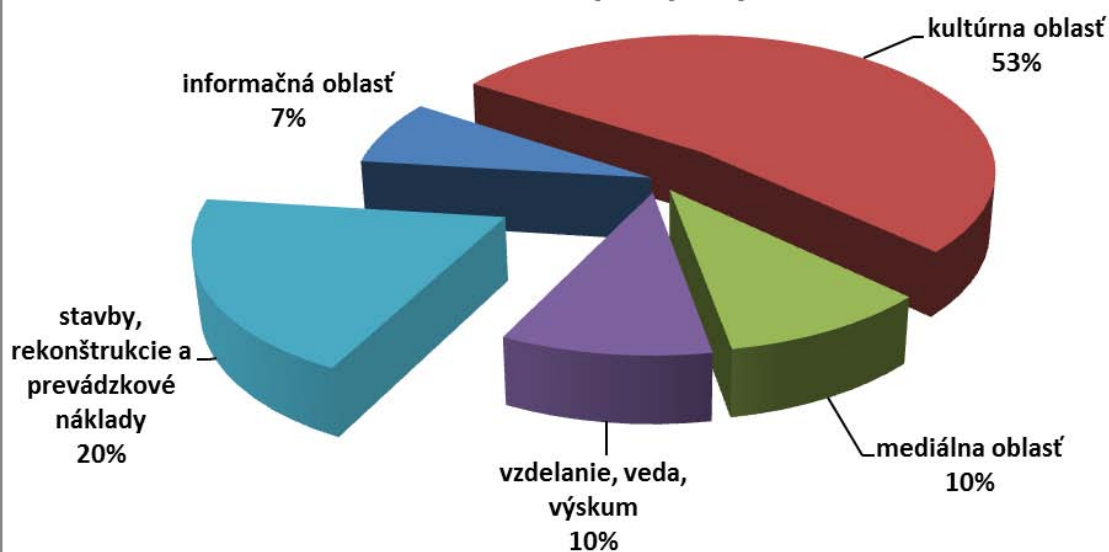
Ako môžeme vidieť na nasledujúcom grafe, osobitne zaujímavé je porovnanie dotačnej podpory zo strany ÚSŽZ pre každú zo štyroch oblastí podpory bez ohľadu na krajinu pôvodu žiadateľa za rok 2011 z hľadiska počtu úspešných žiadostí o dotáciu:

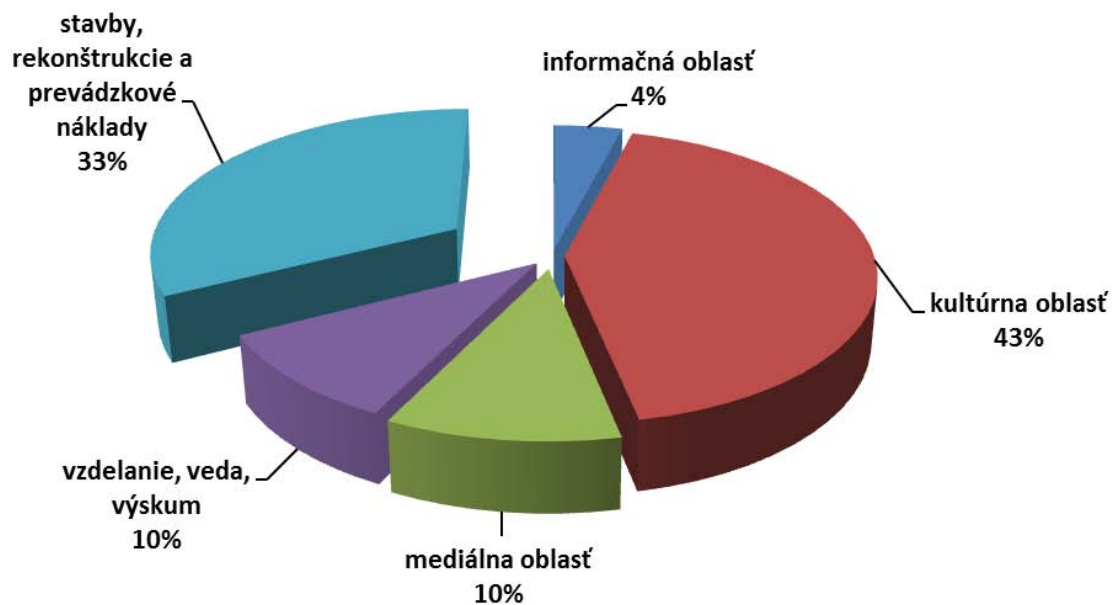
Zmenu politiky ÚSŽZ v oblasti udeľovania dotácií možno v nasledujúcich grafoch pozorovať pri porovnaní štatistiky z rokov 2010 a 2011 z hľadiska objemu pridelených dotácií:

Pridelené dotácie na rok 2010 podľa jednotlivých oblastí podpory

Pridelené dotácie na rok 2011 podľa jednotlivých oblastí podpory

Komplexnú informáciu o udelených dotáciách možno nájsť na webovom sídle ÚŠZZ (www.uszz.sk).

3. Návrh programu štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí na rok 2012

Návrh programu vychádza z Koncepcie štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí do roku 2015, schválenej uznesením vlády SR č. 625 zo 17. septembra 2008, ale plne rešpektuje programové vyhlásenie súčasnej vlády, zákon, základné východiská zahraničnej politiky SR do roku 2015, odporúčania Európskej únie a Rady Európy pri koncipovaní ich politík k európskym diaspóram a odporúčania stálych konferencií k otázkam vzájomných vzťahov a spolupráce Slovenská republika a Slováci žijúci v zahraničí.

3.1. V oblasti tvorby štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí

3.1.1. Stanoviť strategické a konkrétne ciele štátnej politiky a spôsoby ich dosahovania v domácom a medzinárodnom kontexte

- v zmysle zákona nielen starostlivosť o krajanov, ale aj tvorbu štátnej politiky, ktorá bude definovať ciele a tieto následne premietnuť aj do zamerania zahraničnej politiky na príslušný rok i dlhšie časové obdobie,
- k takýmto cieľom by mala patriť revitalizácia krajanového života a nie jej konzervovanie, stagnácia či asimilácia,
- politika musí definovať, čo Slovensko od krajanov očakáva a nastaviť dotačný systém tak, aby dotácie boli kapitálovou investíciou a nie nenávratnou spotrebnou dotáciou,
- politika musí reagovať na aktuálne potreby krajanov (otázky volieb, otázky rozhlasového a televízneho vysielania do zahraničia, otázky migrácie alebo otázky vzdelávania v materinskom jazyku), ale tiež potreby Slovenska (napr. návrat kapacít na Slovensko, prílev zahraničných investícií, globálna prezentácia Slovenska),
- v medzinárodnom kontexte bude prihliadať na ciele UNESCO, EÚ, Rady Európy, V4, SEI, ale tiež organizácií, ktoré reprezentujú Európanov vo svete a ciele týchto organizácií (Štokholmské odporúčania – voľby, diplomatická a konzulárna ochrana, uznávanie kvalifikácie, viacnásobné občianstvo, agentúra EÚ pre Európanov vo svete) a klásť dôraz na spoluprácu s úradmi iných štátov (najmä EÚ), ktoré sa starajú o vlastných krajanov,
- zabezpečiť plnenie medzištátnych dohôd o podpore národnostných menšín a v zmysle odporúčaní Benátskej komisie iniciovať uzavretie ďalších bilaterálnych medzištátnych dohôd na ochranu a podporu národnostných menšín v zahraničí.

3.1.2. Prepracovať koncepciu starostlivosti Slovenskej republiky o Slovákov žijúcich v zahraničí s maximálnym dôrazom na odbornosť a dlhodobé záujmy Slovenskej republiky s výhľadom do roku 2020

- koncepcia starostlivosti bude citlivo reagovať na ciele štátnej politiky,
- bude dopracovaná o aktuálne otázky krajanového života (napr. koncepcia migrácie, vytvorenie migračných centier, elektronické voľby do zahraničia) a reálne definovať termíny na splnenie stanovených cieľov (ako príklad uviesť televízne vysielanie).

3.1.3. Zvýšiť efektivitu starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí

- okrem prepracovania koncepcie sa zvýšenie efektivity dosiahne aj stabilizáciou a reorganizáciou ÚSŽZ,
- cieľom bude zníženie manažmentu, a tým aj nákladov a zvýšenie kvalifikácie a odbornosti personálu s dôrazom na iniciatívu, samostatnosť a efektívnosť,
- cieľom bude aj pritiahnutie kapacít zo slovenského zahraničia na spoluprácu s ÚSŽZ,

- cieľom je aj elektronizácia procesov na ÚSZZ (dotácie, osvedčenia), čoho následkom bude zníženie administratívnej záťaže.

3.1.4. Vypracovať a prijať novelu zákona o Slovákoch žijúcich v zahraničí a ďalších právnych predpisov týkajúcich sa danej problematiky

- nové vymedzenie pojmu Slovák žijúci v zahraničí,
- komplexné prepracovania časti zákona o udeľovaní dotácií (s prihliadnutím na zákony jednotlivých rezortov o dotáciách),
- spresnenie ustanovení o vymenovaní a odvolávaní predsedu ÚSZZ,
- spresnenie niektorých ustanovení zákona s ohľadom na skúsenosti pri jeho aplikácii (predkladanie výročných správ, vydávanie osvedčení).

3.1.5. Dotácie

Výška rozpočtu ÚSZZ bude v roku 2012 daná schváleným štátnym rozpočtom, konkrétne kapitolou Úrad vlády SR.

V júli 2011 Ministerstvo spravodlivosti SR súhlasilo so žiadosťou predsedu ÚSZZ o zaradenie novely zákona do plánu legislatívnych úloh vlády na rok 2012. Novela zákona by sa mala dotknúť aj systému dotácií v pôsobnosti ÚSZZ s cieľom upraviť ich štandardne tak, ako to spravili jednotlivé ministerstvá a iné orgány štátnej správy. Princípy, na ktorých by mal byť založený nový dotačný systém, možno charakterizovať takto: a) dotácie ako kapitálová investícia, b) transparentné poskytovanie dotácií, c) rovnaká štartovacia čiara pre žiadateľov, d) viacročné financovanie, e) systém programov a podprogramov, f) funkčný systém internej kontroly (administratívne prešetrovanie, anonymná linka a pod.), g) zákaz duplicity poskytovania dotácií z rovnakého verejného zdroja a systém spoločných projektov so subjektmi z tretieho sektora a prepojenie na EÚ fondy.

3.1.6. Vydávanie osvedčení

Dôležitou úlohou a zákonnou povinnosťou ÚSZZ bude aj v roku 2012 zabezpečovať agendu vydávania osvedčení Slováka žijúceho v zahraničí a pri zabezpečovaní tejto agendy spolupracovať s MZV SR, zastupiteľskými úradmi SR v zahraničí, generálnymi konzulátmi SR v zahraničí a s príslušnými útvarmi MV SR a Policajného zboru, ako aj s ďalšími príslušnými úradmi.

Vo všeobecnosti je potrebné konštatovať, že systém vydávania osvedčení ÚSZZ nie je plne v súlade so záväzkami, ktoré na seba prevzala Slovenská republika pri vstupe do Európskej únie, keďže je takmer identický so systémom vydávania preukazov pred vznikom ÚSZZ. Zároveň tým, že sa osvedčenie nevydáva na konkrétny účel, ako to požaduje § 8 písm. b) zákona a s prihliadnutím na novelu zákona z roku 2007, je charakter osvedčenia takmer identický s charakterom preukazu, ktorý kritizovala aj Benátska komisia.

V júli 2011 Ministerstvo spravodlivosti SR súhlasilo so žiadosťou predsedu ÚSZZ o zaradenie novely zákona do plánu legislatívnych úloh vlády na rok 2012. Novela zákona by sa mala dotknúť aj charakteru osvedčení a konania týkajúceho sa ich vydávania tak, aby boli požiadavky Benátskej komisie a normy Európskej únie splnené. Ako potenciálny model možno uviesť napr. Írsko, kde sú osvedčenia vydávané od roku 2010 a majú len deklaratórny charakter potvrdzujúci status žiadateľa bez toho, aby mu priznávali akékoľvek práva alebo priame výhody. Takýto model sa približuje k modelu, ktorý bol v roku 2003 dohodnutý medzi bývalým ministrom vnútra, bývalým ministrom zahraničných vecí a bývalým splnomocnencom vlády SR pre zahraničných Slovákov.

Aj v roku 2012 možno očakávať, že žiadatelia budú pochádzať predovšetkým z okolitých štátov mimo schengenského priestoru. V súčasnosti nemožno presne odhadnúť dosah nového zákona o kontrole hraníc a pobyte cudzincov na počet žiadostí, keďže na jednej strane budú od 1. 1. 2012 držiteľia osvedčenia povinní žiadať aj o prechodný pobyt na území Slovenska na rozdiel od súčasnosti, keď ho vydaním osvedčenia nadobudli zo zákona, na strane druhej budú držiteľia osvedčenia oslobodení od povinnosti preukázať finančné zabezpečenie pobytu a účel pobytu, ktorým bude už samotné osvedčenie. Ako nadmierna administratívna záťaž sa ÚŠZZ javí ustanovenie nového zákona, ktorým sa držiteľovi osvedčenia ukladá povinnosť, aby opätovne predkladal doklad o bezúhonnosti, keďže tento už musel predložiť ÚŠZZ pri vydaní osvedčenia

Očakávania, ktoré Slovenská republika mala v súvislosti s vydávaním osvedčení, sa vo veľkej miere nenaplnili. Ak štatistiky a odhady počtu našich krajanov vo svete hovoria o 2,2 milióna osôb, potom počet žiadostí o vydanie preukazu zahraničného Slovaka (od roku 1997 do roku 2005) spolu so žiadosťami o vydanie osvedčenia Slovaka žijúceho v zahraničí (od roku 2006 doteraz) predstavujúci približne 15 000 žiadostí, je len zlomkom celkového počtu všetkých Slovákov žijúcich vo svete. V novej koncepcii starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí, ktorú by vláda Slovenskej republiky mala prijať v roku 2012, sa bude treba zamyslieť nad formou vhodnej náhrady starostlivosti o našich krajanov zo Srbska a Ukrajiny, ak by osvedčenia stratili svoj súčasný charakter. Naopak, ak by sa mal zachovať doterajší model vydávania osvedčení, v dôsledku personálnej poddimenzovanosti ÚŠZZ na hranici únosnosti, nie je vydávanie osvedčení možné zabezpečiť na požadovanej kvalitatívnej úrovni bez toho, aby došlo k zvýšeniu počtu zamestnancov ÚŠZZ určených výlučne na agendu osvedčení, čo by malo dosah na verejné financie.

3.1.7. Využitie slovenských komunít na západnom Balkáne pri presadzovaní diplomatických a ekonomických priorít v zahraničnej politike

Vzhľadom na teritoriálne záujmy SR v zahraničnej politike, ako aj vzhľadom na novonadviazané partnerské vzťahy v rámci Dunajskej stratégie sa ÚŠZZ sústreďí na krajiny západného Balkánu, ako aj na krajiny pozdĺž toku rieky Dunaj. Hlavnými cieľmi spolupráce by malo byť odovzdávanie skúseností z integračných procesov a pretavenie veľmi dobrej úrovne politických vzťahov s krajinami regiónu do nárastu ekonomickej spolupráce v obchodnej výmene i investíciách, pričom by sa malo hlavne sústrediť na krajiny, kde žijú slovenské menšiny, ako napr. Srbsko, Čierna Hora, Chorvátsko, Rumunsko, Maďarsko a Ukrajina.

3.2. V oblasti výkonu štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí

Tento program a z neho vyplývajúce úlohy bude zabezpečovaný v spolupráci s inými orgánmi štátnej a verejnej správy, verejnoprávnymi inštitúciami, fyzickými alebo právnickými osobami, organizáciami združujúcimi Slovákov žijúcich v zahraničí, ako aj so Slováckmi žijúcimi v zahraničí.

3.2.1. Vzdelávanie, veda a výskum

- využitím všetkých adekvátnych prostriedkov podporovať zachovávanie a zvyšovanie počtu škôl s vyučovacím jazykom slovenským alebo s výučbou slovenského jazyka,
- podporovať motiváciu slovenských rodičov v zahraničí, aby umiestňovali svoje deti do slovenských škôl, respektíve aby ich deti navštevovali slovenské vzdelávacie centrá, prípadne kurzy slovenského jazyka,
- podporovať zriaďovanie a rozvoj vzdelávacích centier v krajinách, kde neexistuje slovenské školstvo,

- odborne a finančne podporovať tvorbu učebníc a učebných pomôcok,
- vytvárať metodické príručky a učebné osnovy pre víkendové školy Slovákov žijúcich v zahraničí a efektívne formy e-learningu,
- podporovať výskum kultúry, života a dejín Slovákov žijúcich v zahraničí.

3.2.2. Kultúra

- na počtu všetkých Slovákov odchádzajúcich zo svojej vlasti do rozličných častí sveta a v rozličných historických etapách pripraviť podklady na vybudovanie Pamätníka slovenského vystažovalectva v Sade Janka Kráľa v Bratislave-Petržalke,
- v spolupráci so SNM, Maticou slovenskou a ďalšími inštitúciami vypracovať podklady na zriadenie Múzea slovenského vystažovalectva v hlavnom meste SR,
- zorganizovať Dni zahraničných Slovákov,
- zorganizovať Stálu konferenciu k otázkam vzájomných vzťahov a spolupráce Slovákov žijúcich v zahraničí 2012.

3.2.3. Média a informácie

- vytvoriť a spravovať internetový portál www.slovenskezahranicie.sk, ktorý vzniká ako kreatívnejší, aktuálnejší, obsažnejší a dramaturgicky príťažlivejší pokračovateľ niekdajšieho tlačeneho štvrťročníka Slovenské zahraničie,
- v rámci portálu vytvoriť kľúčový komunikačný uzol všetkých krajanských komunít, spolkov či jednotlivcov v zahraničí, ktorý má ambície byť informačným, propagačným, organizátorským, publicistickým a dokumentačným mediálnym centrom Slovákov žijúcich v zahraničí,
- vytvoriť pri ÚSZZ mediálnu komisiu, v ktorej budú zastúpení odborníci z krajanských médií a profesionálni žurnalisti, ale aj teoretici žurnalistiky z prestížnych novinárskych a masmediálnych fakúlt a katedier v SR,
- zabezpečiť pre služby internetového portálu odborný seminár „reportérského minima“ pre budúcich spravodajcov – reportérov z krajanských komunít s praxou v médiách (cca 10 ľudí z rôznych krajín) a v nadväznosti na ich potenciálny profesionálny rast ponúknuť ich služby elektronickým médiám (televízie a rádiá) pôsobiacim na Slovensku za predpokladu náležitej propagácie ÚSZZ,
- zvýšiť dynamiku, efektivitu a koncepcnosť spolupráce ÚSZZ so všetkými printovými, elektronickými i internetovými médiami na Slovensku, zabezpečiť v nich účinnejšiu prezentáciu úspešných a z mediálneho hľadiska výnimočných Slovákov žijúcich v zahraničí vrátane verejnoprávnej RTVS, TASR, ako aj najprestížnejších súkromných médií,
- skvalitniť formy spolupráce so všetkými krajanskými médiami, zabezpečiť pravidelné a aktualizované dodávanie písaných, obrazových, audio- a videomateriálov rôznych spravodajských a publicistických žánrov pre portál www.slovenskezahranicie.sk,
- sprístupnenie knižničného a časopiseckého fondu knižnice ÚSZZ verejnosti v určených termínoch počas pracovného týždňa, skvalitnenie práce s informačnými bázami a zefektívnenie spolupráce s univerzitnými, vedeckými i regionálnymi knižnicami, ďalšie rozvíjanie kontaktov a využívanie nových foriem spolupráce s krajanskými knižnicami, redakciami a vydavateľstvami.

3.3. Predpokladaná suma rozpočtových prostriedkov potrebných na realizáciu návrhu programu na rok 2012

V návrhu rozpočtu verejnej správy na roky 2012 až 2014 sa navrhuje na tento účel suma výdavkov 1 912 092 EUR každoročne, z toho na účely financovania aktivít zameraných na podporu Slovákov žijúcich v zahraničí – dotácie suma 1,16 mil. EUR. Osobitnú časť budú tvoriť finančné prostriedky, ktoré vynakladajú iné orgány štátnej a verejnej správy SR, účelové prostriedky vyčleňované podľa politickej potreby a medzinárodných záväzkov z rezervy vlády a jej predsedníčky a účelové prostriedky viazané na organizáciu Dní zahraničných Slovákov v roku 2012. Osobitne sa budú riešiť tiež finančné prostriedky v prípade, že sa Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí prizná kompetencia v oblasti migrácie v zmysle uznesenie vlády SR o migračnej politike Slovenskej republiky s výhľadom do roku 2020, ako aj v prípade novely zákona o Slovákoch žijúcich v zahraničí, ak takáto novela bude mať dosah na verejné financie.